

ХАЛҚ ИЧИГА КИРИБ БОРИБ, ОДАМЛАР БИЛАН МУЛОҚОТ ҚИЛИШ – ИНСОН МАНФААТЛАРИНИ ТАЪМИНЛАШНИНГ МУҲИМ ОМИЛИ

Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёев жойларда ижтимоий-иқтисодий ислохотларнинг бориши, халқимизнинг ҳаёт даражаси ва сифатини янада оширишга қаратилган бунёдкорлик ва ободонлаштириш ишлари билан яқиндан танишиш, халқ билан учрашиш ва мулоқот қилиш мақсадида 20 январь кuni Қорақалпоғистон Республикасига таширф буюрди.

Шуни алоҳида таъкидлаш зарурки, Шавкат Мирзиёев Ўзбекистон Республикаси Президенти сифатида биринчи таширфини қорақалпоқ заминидан бошлагани муҳим аҳамиятга эга. Бу албатта давлатимиз раҳбарининг Қорақалпоғистонга, қорақалпоқ халқига бўлган юксак ҳурмат-эътиборидан далолат беради.

Шавкат Мирзиёев 2016 йил 10 ноябрь кuni Қорақалпоғистон Республикаси Шуманай туманида бўлиб ўтган сайловолди учрашувида: **"Мен нафақат ўзбек халқининг, балки қорақалпоқ халқининг ҳам фарзандиман!"**, деб таъкидлаган эди. Шу билан бирга, ушбу минтақада яшаётган аҳолини ҳар томонлама қўллаб-қувватлаш бўйича белгиланган кенг қўламли ишлар ҳақида тўхталиб, жумладан:

"Бундан буён ҳар бир туман ва шаҳарга, керак бўлса, чекка-чекка кишлоқ ва овулларгача кириб борамиз. У ерда истиқомат қилаётган одамларнинг дардини эшитамиз, муаммоларини ҳал қилишга қаратилган дастурлар ишлаб чиқамиз ва ижросини қатъий назоратга оламиз", деган эди.

Айтиш мумкинки, Қорақалпоғистон Республикасига бугунги таширф ана шундай эзгу мақсадларнинг, **Халқ билан мулоқот ва инсон манфаатлари йилида** белгиланган вазифаларнинг яна бир амалий ижроси сифатида намоён бўлди.

Маълумки, давлатимиз томонидан яратилаётган имкониятлар натижасида Қорақалпоғистон Республикасининг иқтисодиёт тармоқла-

ри, саноат, қурилиш, ахборот-коммуникация технологиялари, кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик соҳалари ҳам жадал ривожланмоқда. Бугунги кунда ялпи ҳудудий маҳсулотнинг қарийб ярми, ҳудудий экспортнинг 75 фоизи хусусий сектор ҳиссасига тўғри келмоқда. Иш билан банд бўлган аҳолининг 75 фоизи айнан шу соҳада меҳнат қилмоқда.

Айни пайтда бу ҳудуднинг мураккаб шароити, Орол денгизи билан боғлиқ минтақада юзага келган экологик офат аҳолини тоза ичимлик суви билан таъминлаш, сифатли тиббий ёрдам кўрсатиш, оналик ва болаликни ҳимоя қилиш, оила ва маҳалла институтларига эътибор қаратиш, аёллар ва ёшларнинг жамиятдаги ўрни ва мавқеини ошириш каби бир қатор муҳим масалалар юзасидан кечиктириб бўлмайдиган амалий ишларни талаб этмоқда.

Ана шу мақсадда давлатимиз раҳбари таширф давомида оддий одамлар билан учрашди, оила-ларга кириб, уларнинг турмуш шароитлари билан яқиндан таниш-

ди. Халқ билан самимий мулоқотлар бўлиб ўтди.

Президентимиз Шавкат Мирзиёев Хўжайли тумани марказий шифохонасига таширф буюрди. Заоманавий тиббий техника билан жиҳозланган ушбу муассаса тумандаги 11 кишлоқ врачлик пункти ва 4 поликлиника билан биргаликда 130 мингдан зиёд аҳолига сифатли хизмат кўрсатиб келмоқда.

Саломатлик инсоннинг энг қиммат бойлиғидир. Одамларга саломатлигини мустаҳкамлашда ёрдам кўрсатадиган мутахассис энг шарафли касблардан бирининг эгасидир.

Шавкат Мирзиёев шифохонадаги шароит билан танишди, қабул, рентген, диагностика ва қатор бошқа бўлимларни кўздан кечирди. Шифокорлар билан мулоқотда малакали тиббий кадрлар етиштириш, тиббий жиҳозлардан унумли фойдаланиш, хизмат малакасини ошириш, шифохоналар қуришда ҳар бир ҳудуднинг ўзига хос иқлим шароитидан келиб чиқиш масалалари юзасидан фикр алмашилди.

(Давоми 2-бетда.)

Синергетика ва замонавий фанлар интеграцияси

Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёев 2016

йил 30 декабрь кuni мамлакатимизнинг етакчи олимлари, зиёлилар, академиклар билан учрашганида илм-фанни янада ривожлантириш, фан, таълим ва ишлаб чиқариш интеграциясини амалга ошириш юзасидан ўзининг қимматли таклифларини берди. Давлатимиз раҳбарининг Ўзбекистонда илм-фанни янада ривожлантириш учун зарур шарт-шароитларни яратиш борасидаги ўринли таклиф ва мулоҳазалари, жумладан: **"Мамлакатимизда юқори салоҳиятга эга, жаҳон миқёсида эътироф этилган олимлар кўп. Улар ўз мактабларини яратиши, шогирдлар тарбиялаши лозим. Ёш авлодни салоҳиятли кадрлар этиб тарбиялашдаги биринчи босқич — мактаб таълимини тубдан такомиллаштириш, илмий кадрлар ва юксак малака-**

Fan va hayot

ли мутахассислар тайёрлаш жараёнининг узлуксизлигини таъминлаш зарур. Бу йўлда ҳеч нарсани аямаймиз", деган сўзлари барчани тўлқинлантириб юборди.

Олимлар олдига қўйилган масалаларни ҳал этишда фанлар ўртасида ҳамкорлик ёки интегратив ёндашув зарурлигини давр тақозо этмоқда. Биз шу вақтгача битта фан доирасида илмий тадқиқот олиб бордик. Бундай фанлар сони 10000 та бўлиб, фақат инсон билан боғлиқ бўлган фанлар сони 80 та экан. Инсониятнинг порлоқ келажагини барпо этиш учун, аввало, фанлараро тафаккурни шакллантириш ва фанлараро методологияни ишлаб чиқиш лозим. Зеро, битта фан доирасида бу масалани ҳал қилиб бўлмайди.

(Давоми 5-бетда.)

Ўзбекистон ёшларининг навбатдаги ютуғи

юртдошларимизда юксак ғурур-ифтихор туйғусини уйғотди

Кадрлар тайёрлаш миллий дастурининг ҳаётга изчил татбиқ этилиши туфайли узлуксиз таълим тизими тубдан янгиланиб, такомиллашмоқда. Жумладан, таълим-тарбия жараёнига янги стандартлар, илғор педагогик ва ахборот технологиялари жорий этилиб, ўрта махсус, касб-хунар таълими муассасалари, хусусан, олий таълим муассасалари қошидаги академик лицейларда тегишли фанлар бўйича чуқур билим беришга алоҳида эътибор қаратилаяпти.

Ёшларимиз бундай

Faxr

ғамхўрлик ва эътиборга муносиб бўлиш мақсадида турли халқаро мусобақаларда мамлакатимиз нуфузини янада юқори кўтаришга интилишмоқда. Чунончи, 2000 — 2016 йилларда юртимиздаги умумий ва ўрта махсус, касб-хунар таълими муассасаларининг 273 нафар ўқувчиси турли халқаро фан олимпиадаларида муваффақиятли қатнашиб, 6 та олтин, 31 та кумуш, 82 та бронза медални қўлга киритгани фикримиз далилидир.

(Давоми 2-бетда.)

Устувор йўналишлар
3-бет
таълим тизимига қатор вазифалар юклади

Шахс тафаккур олами
8-9-бетлар
уни қандай шакллантириш мумкин?

ХАЛҚ ИЧИГА КИРИБ БОРИБ, ОДАМЛАР БИЛАН МУЛОҚОТ ҚИЛИШ – ИНСОН МАНФААТЛАРИНИ ТАЪМИНЛАШНИНГ МУҲИМ ОМИЛИ

(Давоми. Боши 1-бетда.)

Шундан сўнг Президентимиз "Мурувват" аёллар интернатига бориб, ушбу муассаса фаолияти билан танишди. Шифокор ва ҳамширалар билан суҳбатлашиб, бу масканда яратилган шарт-шароитларни янада яхшилаш учун давлат томонидан ёрдам кўрсатилишини таъкидлади.

Тумандаги 69-мактаб ўқитувчилари билан бўлган мулоқот чоғида мактабларнинг инфратузилмасини яхшилаш, бу ерда лицей ва коллежларнинг бўлғуси муносиб ўқувчиларини тайёрлаш ва умуман Ватан равнақи учун малакали кадрлар тарбиялаш ишларини такомиллаштириш мавзусида сўз берди.

Шавкат Мирзиёев Агростанот маркази қурилаётган участкага ҳам ташриф буюрди. 2017-2018 йилларда ишга туширилиши мўлжалланаётган ушбу мажмуа 11 гектар майдонни эгаллайди.

Бу ерда қишлоқ хўжалиги маҳсулотларини сақлаш, қайта ишлаш, қадоқлаш бинолари, шунингдек, терминнал, юк тушириш ва ортиш майдони, музхоналар, иссиқхоналар, божхона, ангар, меҳмонхона, овқатланиш муассасаси, спорт мажмуаси каби иншоотлар барпо этилади.

Шу ернинг ўзида Хўжайлида турар-жой инфратузилмасини ривожлантириш масалалари ҳам муҳокама қилинди. Давлатимиз раҳбари одамлар бошланган ўзгаришларни ўз ҳаётида ҳис қилиши учун жорий йил якунига 40 қўл қаватли турар-жой биноси барпо этиш ва фойдаланишга топшириш тўғрисида кўрсатма берди.

Шавкат Мирзиёев "Қорақалпоғистон" қишлоқ врачлик пунктида ҳам бўлди. Шифокорлар билан суҳбат асносида аҳолининг давлат идораларига ишончини мустаҳкамлашда тиббиёт муассасалари ходимларининг фаолияти алоҳида ўрин ту-

тиши таъкидланди. Қишлоқ врачлик пунктларини замонавий тиббий жиҳозлар билан бир қаторда дори-дармон ва бошқа зарур ашёлар билан таъминлаш масалалари муҳокама қилинди.

Президентимиз Шуманай тумани Жумабой Бозоров номидаги болалар мусика ва санъат мактабига ташриф буюрди. 211 ўқувчи таълим олаётган бу даргоҳда миллий мусика асбоблари, фортепьяно, хореография, тасвирий санъат каби ўндан зиёд йўналишда дарс ўтилади. Муассаса очилгани атиги бир неча йил бўлганига қарамай, унинг ўқувчилари қатор танловларда, хусусан, 2 марта мамлакатимиз миқёсида ўтказилган қўриқда биринчи ўринни эгаллашга муваффақ бўлди.

Мактаб ўқитувчилари ва ўқувчилари билан мулоқот чоғида жамоатчилик вакиллари Ўзбекистон Республикаси Биринчи Президенти Ислоҳ Каримов ёш авлод-

ни жисмоний ва маънавий жиҳатдан баркамол этиб вожа етказишга алоҳида эътибор бергани, Президентимиз Шавкат Мирзиёев у кишининг бу борадаги хайрли ишларини изчил давом эттираётганини таъкидлади.

Президентимиз Шавкат Мирзиёев "Агростанов МТП" масъулияти чекланган жамиятининг Қанлиқул тумани филиалида ҳам бўлиб, баҳорги дала ишларига пухта тайёргарлик кўриш ҳақида фикрлашди. Туманда пахта майдонини босқичма-босқич қисқартириб, чорвачиликни ривожлантириш бўйича кўрсатмалар берди.

Қанлиқул педагогика коллежида бўлган мулоқотда Президентимиз коллеж мутахассисликларини зamon талабига мос равишда ўзгартириш, туман иқтисодий-ижтимоий ҳаёти учун зарур кадрлар тайёрлаш кераклигини таъкидлади. Илмий, бадиий адабиётларни қорақалпоқ тилига ўгириш,

чоп этиш ва таълим масканларига етказиб бериш бўйича тавсиялар берди.

Давлатимиз раҳбари Қўнғирот — Мўйноқ ичимлик суви тармоғи қурилиши бошланиши билан танишди. 101 километрлик ушбу сув тармоғи ишга туширилгач, бир кеча-кундузда 7 минг куб метр сув узатиш ва 25 мингдан зиёд аҳолини тоза ичимлик суви билан таъминлаш имконияти яратилади.

Нукус шаҳрида Қорақалпоғистон Республикаси фалолари билан учрашув бўлиб ўтди. Йиғилишда Қорақалпоғистонни ижтимоий-иқтисодий ривожлантириш, аҳоли учун муносиб турмуш шароитлари яратиш масалаларига алоҳида эътибор қаратилди.

Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёевнинг Қорақалпоғистон Республикасига ташрифи давом этмокда.

Анвар БОБОЕВ,
Анвар САДАДОВ,
ЎЗА махсус мухбирлари

Илғор технологиялар жорий этилмокда

Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси Қонунчилик палатасида Ахборот ва коммуникация технологиялари масалалари кўмитаси томонидан Ўзбекистон Республикаси Халқ таълими вазирлиги тизимида «Ахборотлаштириш тўғрисида»ги қонун ижросини ўрганишга бағишланган йиғилиш бўлиб ўтди.

Oliy Majlis Qonunchilik palatasida

Қонунчилик палатаси Спикери ўринбосари С.Отамуродов, Ахборот ва коммуникация технологиялари масалалари кўмитаси раиси И.Абдуллаев, халқ таълими вазирининг биринчи ўринбосари Б.Дониёров ва бошқалар «Ахборотлаштириш тўғрисида»ги қонун таълим соҳасида замонавий ахборот-коммуникация технологияларини кенг жорий қилиш учун ҳуқуқий ва ташкилий-техник шароитларни яратувчи фундаментал ҳужжат ҳисобланиб, ахборотлаштириш жараёнларини яхлит ва тизимли тартибга солишни самарали ташкил этишга қаратилганлигини алоҳида таъкидлади.

Депутатлар «Ахборотлаштириш тўғрисида»ги қонун ижросини ўрганиш жараёнида Халқ таълими вазирлигининг марказий аппарати ва вазирлик тизимига кирувчи 19 ташкилот ва муассасанинг фаолиятини таҳлил қилди.

— Андижон ва Навоий вилоятларида бўлиб, умумтаълим мактабларида ахборот-коммуникация технологияларининг жорий этилиши ҳолатини ўрганиб, — дейди Олий Мажлис Қонунчилик палатаси депутати Гулшана Худоёрова. — Ўқитувчи-педагогларнинг замонавий ахборот-коммуникация технологиялари асослари ҳақида мукаммал билимга эга эмаслиги соҳада турли камчиликларни келтириб чиқармокда. Улар ўқувчиларга ахборот соҳасига доир зарур кўрсатмаларни етарлича

беролмаяпти. Депутатларимиз томонидан ўқитувчилар таркиби ва ўқувчиларнинг замонавий ахборот-коммуникация технологиялари соҳасидан хабардорлик даражасини аниқлаш, миллий ахборот тизимлари ва ахборот ресурсларидан самарали фойдаланиш билан боғлиқ ижтимоий сўров ўтказилди. Натижалар бўйича аниқ тақлифлар ишлаб чиқилди.

Қонун талабларининг сифатсиз ижро этилиши интернет тармоғининг миллий сегментида ёшлар учун қизиқарли таълим порталлари сонининг камлиги, ўқувчиларнинг китоб, уларнинг электрон кўринишини ўқишга қизиқиш даражаси пастлиги, таълим ва тарбия жараёнларига замонавий ахборот-коммуникация технологияларини жорий қилишнинг етарли эмаслиги билан боғлиқ. Таълим муассасалари ҳузуридаги ахборот-ресурс марказлари фаолиятини тубдан қайта кўриб чиқиш, уларнинг ахборот-кутубхона фондиди кенгайтириш, марказий ахборот-кутубхона муассасаларининг маълумотлар базасидан кенг фойдаланишни таъминлашга алоҳида эътибор қаратиш зарур.

Йиғилишда ташкилот ва идоралар ўртасида таълимга оид ахборотларни алмашиш, бошқариш жараёнларида илғор ахборот-коммуникация технологияларини самарали қўллаш, интерактив давлат хизматлари кўлемини кенгайтириш ва бошқарув жараёнларини автоматлаштиришни таъминловчи «Таълим» ахборот тизими жорий қилинаётгани, соҳани тўлиқ ахборот материалари билан таъминловчи «ZiyoNet» ахборот таълим тармоғи фаолиятининг сон ва сифат кўрсаткичлари янгиланаётгани қайд этилди.

А.КИЁСОВА,
ЎЗА мухбири

(Давоми. Боши 1-бетда.)

Шу йилнинг 12—18 январь кунлари Қозоғистоннинг Алматы шаҳрида ўқувчилар ўртасида бўлиб ўтган математика, физика, информатика фанларидан 13-халқаро Жаутиков олимпиадасида ҳам юртимиз вакиллари зафар қучишди. Бухоро давлат университети қошидаги 3-академик лицей ўқувчилари — Абдумалик Абдуқаюмов (математика) қумуш, Сирожиддин Нўмонов (физика) бронза ҳамда

қадар юксалди, — дейди терма жамоа раҳбари, ЎзМУ қошидаги С.Сирожиддин номидаги академик лицей ўқитувчиси Умид Раҳмонов. — Ўн саккиз давлатдан келган 182 нафар ўқувчи ҳамда олиб борган мусобақада уч нафар ўқувчимиз голиблик шохсупасидан ўрин эгаллагани барчамизни мамнун этди.

— Ўғлим Абдумаликнинг халқаро олимпиададаги ютуғи устозларини, яқинларини хушнуд этди, — дейди Низом Каримов. — Бу муваффақиятнинг бош омилини юр-

Ўзбекистон ёшларининг навбатдаги ютуғи юртдошларимизда юксак ғурур-ифтихор туйғусини уйғотди

Тошкент ахборот технологиялари университети қошидаги 2-академик лицей ўқувчиси Темурбек Хўжақулов (информатика) бронза медални қўлга киритиб, медаллар шохсупасини кўпайтиришга муваффақ бўлди. Қуни кеча голиблар Тошкент халқаро аэропортида тантанали кутиб олинди.

— Икки кунлик беллашув давомида масалалар ечими "соддадан — мураккабга" шаклида қийинлашиб борди. Дастлабки кун учта, иккинчи кун ҳам учта мураккаб масала ечими устида жиддий тер тўкишимизга тўғри келди, — дейди БухДУ қошидаги 3-академик лицей ўқувчиси Абдумалик Абдуқаюмов. — Юрт шаъни, устозларимиз ўғитини ёдда тутган ҳолда бутун билим ва иқтидоримизни, ўзига хос масала ечиш усулларини ишга солиб, Ватанимизга ёруғ юз билан қайтдик.

— Беллашув якунида олимпиада натижаларидан бошимиз осмон

тимиздаги тинчлик-осойишталик ва ёшларнинг ўқиб-изланиши учун яратилаётган шарт-шароитларда, деб биламан. Шу маънода, фарзандларимизнинг ўз иқтидор ва истеъдодини намоён этиши, муттақил ривожлантириб боришига зарур шароитлар яратиб бераётган мамлакатимиз Президентига миннатдорлик билдираман.

Қурбонбой
МАТКУРБОНОВ,
"Ma'rifat" мухбири

Устувор йўналишлар

таълим тизимига қатор вазифалар юклади

Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёевнинг мамлакатимизни 2016 йилда ижтимоий-иқтисодий ривожлантиришнинг асосий яқунлари ва 2017 йилга мўлжалланган иқтисодий дастуригиз энг муҳим устувор йўналишларига бағишланган Вазирлар Маҳкамасининг кенгайтирилган мажлисидаги мазкур асосий жамоатчилик томонидан кенг ўранилмоқда. Давлатимиз раҳбари ўз нутқида таълим тизимидаги долзарб масалаларга ҳам алоҳида эътибор қаратиб, жумладан, мутахассисларни тайёрлаш квоталарини тўғри шакллантириш, нафақат академик илм-фани, балки олий таълим муассасаларида ҳам илм-фани янада ривожлантириш, ёшларнинг китобга муҳаббатини ошириш, маънавий имунитетини мустаҳкамлаш масалалари ҳусусида салмоқли фикрлар билдириш. Президентимизнинг соҳалардаги муаммо ва камчиликларни танқидий таҳлил асосида кўрсатиб берган барчани хатолардан ўринли ҳулоса чиқаришга, фаолиятга жиждий ёндашишга унayoди.

Давлатимиз раҳбари ўз маърузасида иқтисодиёт, ижтимоий соҳа ва ҳар бир ҳудуднинг зарур мутахассисларга бўлган талабини тўғри аниклашни танқидий таҳлил қилиш механизми ишламаётганини алоҳида қайд этиб, жумладан, шундай деди: “Тармоқлар раҳбарли қадрларга эҳтиёж тўғрисидаги маълумотни Олий таълим вазирлиги ва Иқтисодиёт вазирлигига тақдим этишади. Кейин мутахассисларни тайёрлаш квоталари бўйича чуқур ўйланмаган тақдифлар ишлаб чиқилади. Бунинг натижасида кадрлар сифати ва уларни ишга жойлашти-

риш муаммоси йилдан-йилга кучайиб бормокда". Ҳақиқатан ҳам, мутахассислар квоталарини тўғри шакллантириш нихоятда долзарб бўлиб, бундан битирувчи, таълим муассасаси, ишлаб чиқариш корхонаси бирдай манфаатдордир. Таваккалчилик асосида "Шу йўналишни битириб чиқса ҳам, эртага бир кунини кўриб кетади" деган қараш, олдинги йилдаги йўналиш ва квоталар асосида жорий йилги квоталарни тахминий белгилаш — мамлакатимиз эртаси бўлган ёшларнинг тақдирига нисбатан қоқайдиқнинг ўзидир. Иқтисодиётда та-

лаб юқори бўлмаган мутахассисларнинг тайёричилиши эртага уларнинг жамиятда ўз ўрнини топа олмаслигига ва аксинча, ишлаб чиқаришда эҳтиёж юқори бўлган замонавий йўналишларга кам ўрин берилиши бўйиш жойларининг зарур мутахассислар билан тامينланмаслигига сабаб бўлиши мумкин. Шу боис таълим тизимида квоталарни шакллантириш жараёнида аини кунда жадал ривожланаётган соҳалар, янги тармоқлар учун мутахассислар тайёрлашга катта эътибор қаратиш лозим. Фиримизча, **виртуал буюртмалар портфели** ишлаб чиқилиб, унга ишлаб чиқариш корхоналари, турли ташкилот ва иш берувчиларнинг кадрларга эҳтиёжи киритиб борилса, мутахассисларга бўлган реал талаб шаклланади. Виртуал буюртмалар портфелига келиб тушган ахборотлардан касбга йўналтириш ишларида ҳам фойдаланиш мумкин. Натижада ёшлар қайси соҳани танласа, эртага жамиятдан муносиб ўрин, касбидан барака топишини олдиндан билади. Шу йўл билан йигит-қизлар

нинг касб танловида мавҳум туйғулар эмас, ҳаётий талабларни инобатга олишига замин ҳозирланади.

Маърузада кўрсатилган яна бир масала китобларни чоп этиш ва тарқатиш масаласи бўлиб, бусиз сифатли таълим-тарбия жараёнини ташкил этиш бўлмайди. Китоб орқали мамлакатимиз тарихи, маданияти ва миллий қадриятларимизни ёшлар онгига сингдириш, илм-фандаги энг сўнгги янгилликларни етказиш мумкин. Глобаллашув шароитида ёшлар маънавиятини турли ёт гоё ва таҳдидлардан асрашда ҳам мутлоаа асосий ўрин тутади. Бироқ, дарсликларни яратиш, уларни чоп этиш ва молиялаштириш жараёнини кўнгилдагидек деб бўлмайди. Президентимизнинг шу йил 12 январдаги “Китоб маҳсулотларини чоп этиш ва тарқатиш тизимини ривожлантириш, китоб мутлоааси ва китобонхлик маданиятини ошириш ҳамда тарғибот қилиш бўйича комиссия тузиш тўғрисида”-ги фармойиши ҳам бу борадаги муаммолар ечимига қаратилган билан алоҳида аҳамиятга эга бўлди.

Маърузада олий таълим муассасаларида илм-фан-

ни янада ривожлантириш, илмий муассасаларнинг моддий-техник базасини илғор хорижий марказлар даражасида ва олимлар талабларига мувофиқ сезиларли равишда мустаҳкамлаш белгилангани ҳам қувонарлидир.

Хусусий мулк ва тадбиркорликни янада ривожлантиришга қаратилаётган эътибор ҳам таълим тизими зиммасига бир қатор вазифаларни юклайди. Боси, ҳар қайси соҳани ривожлантиришда масала барибир кадрларга бориб тақалаверади. Шу маънода, таълим муассасаларида, педагог кадрлар малакасини ошириш тизимида замон талаблари, фан ва ишлаб чиқариш янгиликлари, такомиллашиб бораётган ҳуқуқий ва иқтисодий асосларга мослаша оладиган ўқув режа ва дастурларини ишлаб чиқиш зарур. Ёшларни тадбиркорлик ва бизнесга жалб этишда уларнинг бу борадаги иқтисодий маданиятини юксалтирувчи янги курслар ташкил этиш мақсадга мувофиқ. Бу орқали замон талабларига мос мутахассислар тайёрланади, сифатли таълим ва тарбия жараёнининг асосий омили бўлган профессор-ўқитувчилар малакаси ошиб боради.

Абдуҳаким МАМАНАЗАРОВ,
иқтисод фанлари номзоди,
доцент

Munosabat

Бурчга сadoқат

эртанги кунимизнинг қандай бўлишини белгилайди

Давлатимиз раҳбари Шавкат Мирзиёевнинг мамлакатимизни 2016 йилда ижтимоий-иқтисодий ривожлантиришнинг асосий якунлари ва 2017 йилга мўлжалланган иқтисодий дастурнинг энг муҳим устувор йўналишлариغا бағишланган Вазирлар Маҳкамасининг кенгайтирилган мажлисидаги маърузасини тинглаб, юртимизни жадал ва барқарор ривожлантиришга қаратилган сиёсат бундан кейин ҳам юқори суръатларда давом эттирилишига чуқур ишонч ҳосил қилдик. Шавкат Мирзиёев ўз сайловолди дастурида мамлакатни ҳар томонлама ривожлантириш, аҳоли турмуш фаровонлигини яхшилашга оид ўзига хос тамойилларни илгари сурган эди. Маърузада белгилаб берилган вазифаларнинг ахсариёти мана шу тамойил ва мақсадларга мос экани сайловолди дастуридаги вазифалар амалга ошиётганидан далолат беради.

Давлатимиз раҳбари маърузасида аҳоли турмуш фаровонлиги, мамлакат ҳаёти билан боғлиқ ҳеч бир соҳа, йўналишни эътибордан четда қолдирмади. Элнинг бола-сини ўзиникидек қабул қилиб, уларнинг келажаги учун жонини фидо қилишга ҳам тайёр бўлган ўқитувчи эоти жамиятдаги ҳеч бир муаммога, ноҳақликларга жим қараб тура олмайди. Шу маънода, Президентимизнинг оддий халқнинг дардини тинглаш, фикрларини инобатга олиш, улар учун муносиб турмуш шароитларини яратиб бериш, керак бўлса, мавжуд имкониятларидан келиб чиқиб, тадбиркорлик фаолиятини йўлга қўйишга қўмаклашиш борасидаги даъвати биз, муаллимларни ҳам беҳад мамнун этди.

Биргина мактабгача таълим тизимини олсак, 2017—2021 йилларда 2 минг 200 та муассасанинг моддий-техник базасини мустаҳкамлаш, шу йиллар мобайнида 5—

7 ёшли болаларни МТМларга тўлиқ қамраб олиб, мактаб таълимига тайёр ҳолда боришини таъминлашга катта эътибор қаратилаётгани фарзандларимизга чексиз ғамхўрликнинг ёрқин намунасидир.

Айтиш жоизки, бугун замон шидат билан ривожланмокда. Одамларнинг дунёкараши ўзгариб, кундалик ҳаётлари ортомқда. Бу олдимиздаги вазифалар кўлами ҳам кенгайиб бораётганидан далолатдир. Энди биз дастур ва режаларимизни мунтазам такомиллаштириб, замон талабларига ҳар жиҳатдан мослаб боришимиз зарур. Бу биринчи навбатда, таълим-тарбия тизимига тааллуқлидир. Президентимиз маърузасида таъкидлаганидек: "... таърибли педагог ва мутахассисларни жалб этган ҳолда, ўқув режа ва дастурларини тубдан қайта қўриб чиқиш зарур. Олдимизда ёшларга тарбия бериш, психология ва бошқа турли соҳаларда кадрларни тайёрлаш ва

қайта тайёрлаш бўйича мураккаб
вазифалар турибди”.

Мени фахрлантирадиган жиҳат, 2015 йили Хитойнинг Чанчунь шаҳрида бўлиб ўтган математика бўйича халқаро мусобақада 7-синф ўқувчим Саидали Муродуллаев мамлакатимиз терма жамоаси сафида иштирок этиб, умумжамоа ҳисобида фахрли 2-ўринни эгаллади. Айтишчим ҳоизки, уни мусобақага тайёрлашда математика фанидан халқаро стандартларга мос масалалар ечимлари хусусида кенг тушунчалар беришимизга тўғри келди. Бунда у мантикий комбинаторика ва арифметик ҳисоб-киتب техникасига оид стандарт масалаларни ечиш компетенциялари бўйича қўшимча сабоқ олди. Бусиз унинг халқаро мусобақада муносиб ўринни эгаллаши мушкул эди. Умуман, ҳамкасбларим яхши биладики, ўқувчиларни маҳаллий фан олимпиадалари ва билимлар беллашуви мусобақаларига мукаммал тайёрлаш жараёнида ҳам амалдаги ўқув дастуридан ташқари қўллаб манбаларга мурожаат этишимизга тўғри келади.

Бу умумтаълим фанлари бўйича давлат таълим стандартларини мунтазам такомиллаштириб бориш, замонавий ўқув режа ва услубларни амалиётга кенг жорий этиш кечкириб бўлмайдиган вазифамиз эканлигини кўрсатмоқда.

Ўз навбатида таълим тизимини

юқори малакали кадрлар билан таъминлаш бу борадаги ислохотлар самарадорлигининг асосий омилларидан биридир. Олий таълим муассасаси фақатгина бўла-жак ўқитувчининг қўлига дипло-бериб, мустақил ҳаётга кузатиб қўйishi эмас, унинг амалиётга осон киришиб кетиши, фақат назарий эмас, амалий билимларини ҳам мустаҳкамлаш чораларини қўйishi лозим. Яъни, ёш педагог кадр бу-гун амалиётга татбиқ этилаётган янгича ўқитиш услублари ва даст-турлар, ахборот технологиялари-фан жиҳозларидан юқори даража-да фойдаланиш кўникмасини пу-та эгалладан бўлиши зарур. Ана шундагина у фарзандларимизга си-фатли таълим-тарбия бера олади. Педагогик амалиёт ҳақида чуқур та-саввурга эга бўлмаган кадр эса иш жараёнида турли қийинчиликларга дуч келади, ҳатто айримларининг касбидан кўнгли совуб, келажиги-ни бошқа соҳалардан излашга маж-бур бўлади. Халқимиз жойлардаги тегишли мутасадди раҳбарлардан маъзур муаммоларнинг ечимини кўтмоқда.

Умуман олганда, Президентимиз маърузасида белгиланган долзарб вазифа ва масалалар ихрога қаратилиши билан мамлакатимиз ҳаётида катта ўзгаришлар рўй бериши шубҳасиз. Бунинг учун барчамиз зиммामиздаги вазифалар масъулиятини чуқур ҳис этиб, бирдам ва ҳамжихат бўлиб фаолият юритишимиз талаб этилади.

Муҳаббат ШАРАПОВА,
Қарши шаҳридаги
2-ихтисослаштирилган давлат
умумтаълим мактаб-интернатининг
математика фани ўқитувчиси,
Ўзбекистон Қаҳрамони

Yangiliklarda yurt nafari

❖ Бухорода "Бизнинг ўз касбимиз ва ҳунаримиз бор. Касб-ҳоримиз билан юрт тараққиётига хизмат қиламиз!" шиори остида меҳнат ярмаркаси бўлиб ўтди.

Бухоро вилояти ҳокимлиги, прокуратураси ва меҳнат бош бошқармаси ҳамкорлигида ташкил этилган ярмаркада 360 корхона, ташкилот ва муассаса 3 минг 349 бўш иш ўрни билан қатнашди. Ярмаркада тақлиф этилган иш ўринларининг 75 фоизидан зиёди ҳусусий сектор, яъни тадбиркорлик субъектлари ҳиссасига тўғри келади.

— Ўтган йили касб-ҳунар коллежини тугатиб, иш фаолиятини бошлаган эдим, — дейди Г.Каримова, — ярмаркага мутахассислигим бўйича маълумот иш топиш мақсадида келиб, адашмаган эканман. "Бухоро бриллиант силк" қўшма корхонаси тақлифидан хурсанд бўлдим. Бу корхонада мен ишлаб чиқариш амалиётини ўтаганман. Тўқувчилик борасидаги малакам жамоада ўз ўрнини топишда ёрдам беришига ишонаман.

Ярмаркада 318 иштирокчига ишга йўланма берилди.

❖ Навоийда "Халқ депутатлари маҳаллий кенгашлари фаолиятини янада такомиллаштириш, депутатлар, раҳбар кадрларнинг халқ билан мулоқот борасида масъулиятини ошириш — давр талаби" мавзусида семинар бўлиб ўтди.

Халқ депутатлари вилоят кенгаши, Фуқаролик жамияти шаклланишини мониторинг қилиш мустақил институти вилоят ҳудудий бўлини маси ва вилоят адлия бошқармаси ҳамкорлигида ташкил этилган тадбирда депутатлар, корхона ва ташкилотлар раҳбарлари, ҳуқуқни муҳофаза қилиш органлари ходимлари, журналистлар иштирок этди.

— Ҳуқуқий демократик давлат ва кучли фуқаролик жамияти барпо этишда халқнинг дарду ташвиши билан яшаш, уни тинглаш ва муаммоларини хал этишга қўмаклашиш ҳар бир раҳбарнинг иш тартибига айланиши зарур, — дейди Фуқаролик жамияти шаклланишини мониторинг қилиш мустақил институти Навоий вилояти ҳудудий бўлини маси раҳбари Х.Раунов. — Бу халқнинг давлатга бўлган ишончини мустаҳкамлайди, мамлакат тараққиёти ва аҳоли турмуш маданиятининг янада юксалишида муҳим аҳамият касб этади.

Семинарда "Жисмоний ва юридик шахсларнинг мурожаатлари тўғрисида"ги қонуннинг вилоятдаги ижроси, депутатлик сўровини амалга оширишда ташаббускорлик кўрсатиш, халқ билан давлат ўртасидаги муносабатларни мустаҳкамлашда депутатлик гуруҳларининг масъулияти ва вазифалари ҳусусида маърузалар тингланди.

❖ Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университетида педагог кадрларни қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш бўйича семинар ўтказилди.

Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги ҳузуридаги Олий таълим тизими педагог ва раҳбар кадрларини қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини оширишни ташкил этиш бош илмий-методик маркази билан Европа Иттифоқи комиссиясининг «Erasmus+» миллий офиси ҳамкорлигида ўтказилган тадбирда мамлакатимиз олий ўқув юртларининг раҳбарлари, кафедра мудирлари, профессор-ўқитувчилар, докторантлар иштирок этди.

— Ҳар йили мамлакатимиздаги профессор-ўқитувчиларни илғор хорижий тажрибалардан хабардор қилиш ҳамда малакаларини ошириш мақсадида чет эллик мутахассисларни тақлиф қилиб, семинар-тренинглар ўтказамиз, — дейди Ўзбекистондаги «Erasmus+» миллий офиси менежери Гулшода Карлибаева. — Бу гал ўқитиш ҳамда таълим олишни ривожлантириш миллий форуми директори, профессор Тереза Маргарет Магвайер (Ирландия) маҳорат дарслари ўтди.

Семинарда узлуксиз таълим тизимида педагог кадрларни қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини оширишга доир тавсиялар ишлаб чиқилди.

❖ Пойтахтимизда "Соғлом турмуш тарзини шакллантиришда мактаб таълимининг ўрни" мавзусида семинар ташкил этилди.

Ўзбекистон Экологик ҳаракати Тошкент шаҳар ҳудудий бўлини маси ҳамда Тошкент шаҳар саломатлик ва тиббий статистика институти ҳамкорлигида Юнусобод туманидаги 302-умумтаълим мактабда ўтказилган тадбирда мамлакатимизда атроф-муҳитни муҳофаза қилиш, аҳоли саломатлигини мустаҳкамлаш, фуқаролар, айниқса, ёшларнинг экологик маданиятини юксалтириш юзасидан кенг қўламли ишлар амалга оширилаётгани таъкидланди.

Оилада, мактабда таълим муассасаларида, мактабда, жамоатчилик орасида мунтазам тарғибот-ташвиқот ишларини олиб бориш атроф-муҳитни муҳофаза қилишда, соғлом турмуш тарзини шакллантиришда кенг самара беради.

Тадбирда ёшларнинг табиат ҳақидаги билими ва атроф-муҳитга бўлган эътиборини ошириш, ёш авлоднинг экологик-эстетик маданиятини юксалтириш, уларни она табиат ва унинг неъматларига меҳр-муҳаббат руҳида тарбиялаш, атроф-муҳитни муҳофаза қилиш ишларига кенг жалб қилиш, озодалик ва ободлик каби миллий анъаналаримизни қадрлаш ҳамда соғлом турмуш тарзини тарғибот қилишга қаратилган маърузалар тингланди. Ўқувчилар ўзларини қизиқтирган саволларга мутахассислардан жавоб олди.

ЎЗА ва махсус мухбирларимиз материаллари асосида тайёрланди.

Таълим самарадорлигини оширишда замонавий методлар

Педагогларни самарали методик материаллар билан таъминлаш, илғор иш тажрибаларини оммалаштириш мақсадида Термиз шаҳридаги 2-болалар мусика ва санъат мактабиде «Таълим самарадорлигини оширишда замонавий методлардан фойдаланишнинг аҳамияти» мавзусида ўқув-амалий семинар ташкил этилди. Тадбирга вилоят таълим муассасаларида фаолият юритаётган она тили ва адабиёт ҳамда бошланғич синф ўқитувчилари, методистлар тақлиф этилди.

— Бугунги ўқув-амалий семинар ўқитувчиларга ўзига хос маҳорат мактаби вазифасини ўтади, — деди вилоят халқ таълими бошқармаси методика маркази раҳбари Абдурахмон Янгирбоев. — Ўқитувчилар дарсга тайёргарлик, белгиланган мақсадга эришиш, ўқувчининг ақлий ва маънавий ривожла-

нишига шароит яратиш, фан тўғралакларини самарали ташкил этиш каби мавзуларда фикр алмашишди. «Таълим самарадорлигини оширишда замонавий методлардан фойдаланиш: муаммо ва ечимлар», «Она тили ва адабиёт дарсларида шахсга йўналтирилган технологиялардан фойдала-

ниш», «Ибн Сино таълимотида компетенциявий ёндашув масалалари» мавзусидаги маърузалар иштирокчиларда катта қизиқиш уйғотди.

Семинар мавзуси доирасида малакали мутахассислар маъруза қилиб, иштирокчиларга зарур тавсиялар берди. Ялпи йиғилишнинг иккинчи қисмида она тили ва адабиёт ҳамда бошланғич синф ўқитувчиларининг турли мавзуларни ўқувчига етказишга йўналтирилган самарали методларни амалий машғулотлар мисолида тақдим этилди.

Дилбар НОРМУРОВОВА,
Термиз шаҳридаги
11-мактаб ўқитувчиси

«Ватан тақдири сенинг қўлингда»

Тошкент давлат стоматология институтида «Ватан тақдири сенинг қўлингда» мавзусида маънавий-маърифий тадбир бўлиб ўтди. Тамарахоним уй-музейи маъмурияти билан ҳамкорликда ташкил этилган тадбир доирасида танкили фоторасом Абдулгани Жумаевнинг фотокўргазмаси ҳамда ёш кинорежиссёрлар томонидан яратилган пролог фильмлар тақдими ҳам ўтказилди.

Тадбирда ўзбек кино санъатининг моҳир устаслари, талабалар, оммавий ахборот воситалари ходимлари иштирок этди.

— Талабалар қалбиде юртга муҳаббат, Ватан тақдирига дахлдорлик туйғуларини камол топтириш, уларни ҳақиқий ватанпарвар этиб тарбиялашда бу каби тадбирларнинг ўрни бекиёс, — деди институтининг маънавий-маърифий иш-

лар бўйича проректори Алишер Юнусов. — Шу маънода, инсон ички дунёсининг таржimoni бўлган санъат воситасида мақсадимизни етказишни режалаштирдик. Ертамиз эгалари бўлган навқирон авлод қалбиде юрти ва халқига бўлган муҳаббати юксак бўлса, Ватанимиз обод, элимиз фаровон бўлиб бораверади.

«Тантана» болалар гуруҳининг чиқишлари барчага кўтаринки кайфият улашган бўлса, кино санъатининг тажрибали вакиллари, устоз журналистлар билдирган фикрлардан талабалар керакли хулосалар олишди.

Тадбир якунида талабалар ўртасида «14 январь — Ватан ҳимоячилари куни» муносабати билан ўтказилган деворий газеталар танлови қолиблари диплом ва эсдалик совғалари билан тақдирланди.

Дилмурод ДЎСТБЕКОВ,
«Ma'rifat» мухбири

Маърифат фидойиси

Ўзбекистон Миллий кутубхонасида адабиётшунос олим, профессор Ботирхон Акрамовнинг «Фасоҳат мулкининг соҳибқирони», «Маърифат фидойиси» ҳамда «Хайратлар олами» китоблари тақдими бўлиб ўтди.

Тадбирда адабиётшунос, навоийшунос олимлар, танкили профессор-ўқитувчилар, тилшунослар, талабалар ва кутубхона фойдаланувчилари иштирок этди.

— Фасоҳат шеърини нутқ гўзаллигиди, — дейди профессор Хамидулла Болтабоев. — Устоз ана шу гўзаллиқни англаб яшаган инсонлардан эди. Тақдими бўлаётган учта кит-

тобда чинакам маънода устоз хайратини, Ҳазрат Навоий шохбайтларини шархлашда ўзига хосликларини кузатамиз. Бу китоблар Навоийни қандай мутолаа қилиш кераклиги, мажозий тимсолларнинг «калит» ҳақида сўз очади, тасаввур уйғотади, ўқишга ундайди.

Акмал ЖУМАМУРОВОВ,
«Ma'rifat» мухбири

Кўргазмалилик ва ижодий ёндашув

машғулотларнинг сифатли ўтишини таъминлайди

Она тилини чуқур ўрганган ўқувчи қалбига эзгулик уруғи қадалиб, унда тилга, миллат маданиятига юксак ҳурмат уйғонади. Шу боис бу фанни ўқувчиларга бошланғич синфданок пухта ўргатишга алоҳида эътибор қаратилади.

Шайхонтохур туманидаги 324-мактабнинг бошланғич синф ўқитувчиси Мавлуда Орипова 27 йиллик педагогик фаолияти давомида жажжи ўғил-қизларга ушбу фанни турли интерфаол усуллар, илғор педтехнологиялар асосида ўқитишга интилади.

— Кўргазмалилик дарсининг мазмунли ва сифатли ўтишини таъминлайди. Шунинг баробарида ўқувчиларнинг фанга қизиқишини орттиради, — дейди М.Орипова. — Бугун таълим-тарбия жараёнига татбиқ этилаётган ахборот-коммуникация технологиялари, кўргазмали воситалар айнаи шу мақсад-

га қаратилгани билан аҳамиятли. Ўқитувчи изланувчан, машғулотларга ижодий ёндашувчан бўлса, ўқувчиларнинг чуқур билим олишга интилиши ошади.

Бурҳон РИЗОКУЛОВ олган сурат.

2017-yil 21-yanvar, № 6 (8967)

(Давоми. Боши 1-бетда.)

Фанлар интеграцияси туфайли бундан 50 йил олдин синергетика фани пайдо бўлган эсада, мамлакатимиз олимлари бу фани ўрганиш ва мураккаб масалаларни ечишда ундан ҳамда соҳага доир халқаро тажрибалардан кенг фойдаланмаётди. Масалан, АҚШнинг Нью-Мексико штатида 1984 йили ташкил этилган Санта-Фе халқаро илмий-тадқиқот институти олимлари мураккаб системалар бўйича бир-бири билан фикр алма-

фуркациявий ўзгаришлар, вақтнинг қайтмаслиги, эволюция жараёнларининг пойдевори билан боғлиқ янги дунёқараш.

Синергетика XX асрнинг 70-йилларида пайдо бўлган "илмий тадқиқотларнинг фанлараро йўналиши" бўлиб, унинг бosh ва-зифаси табиати турли хил: физик, кимёвий, биологик, техник, иқтисодий, сotsial системаларда ўзини ўзи ташкил этиш жараёнлари замирида ётувчи умумий қонунлиятлар ва тамойилларни билиш ва аглашдан иборатдир.

версал доимийликини киритди. Бу сон Фейгенбаум номи билан тартибдор тасдиқланди. Шундай қилиб, фанда универсаллик концепцияси пайдо бўлди. Унинг асосида ётувчи фалсафа шундан иборатки, умумий хоссалар айрим қисмларга боғлиқ эмас. Синергетика мо-хиятини янада чуқур аглаш учун унинг асосий тушуночаларидан бири — аттрактор тушуночасига тўхталамиз.

Аттрактор (инглизча "to attract" сўзидан олинган бўлиб,

Лоренц аттракторининг табиий ва сotsial мохиятини тушунтириш учун ўтган асрнинг 60-йилларида америкалик метеоролог Э.Лоренц томонидан капалак эффекти тушуночаси киритилди. Олим Ер шаридаги иқлим доимий хаотик ҳаракатда рўй беришини кўрсатиб берди. Метеорологик шароитда у ёки бу ерда озгина ўзгариш кузатилса, "капалак қаноти бир ҳолатдан иккинчи ҳолатга силжиши рўй беради". Капалак эффектнинг мохиятини тушуниш учун Шарқ афсонаси-

Синергетиканинг таълим соҳасига кириб бориши туфайли ўқув-тарбия жараёнининг ҳам "синергетик"лиги, яъни ўзини ўзи ташкил этиш хусусияти тўғрисидаги фикрлар ўз тасдиғини топмоқда.

Олиб борилаётган тадқиқотлар синергетик концепция жамиятнинг турли қатламларини, шу жумладан, таълим система-си каби мураккаб, нотиқлиқли, очик системаларни янада чуқур билиш ва аглашга кўмаклашиши мумкинлигини кўрсатапти.

Ҳозирги пайтда педагогика бўйича мавжуд дарслик ва маълумотномаларда "педагогик синергетика" иборасининг таърифи мавжуд эмаслиги фанда ушбу йўналишнинг етарли назарий асослари ишлаб чиқилмаганидан далolat беради. Назаримизда, юзга келган ҳолатларнинг сабаби қуйидагилар билан боғлиқ:

биринчидан, "синергетика" иборасининг нисбатан янгилиги;

иккинчидан, ўзини-ўзи ташкил этиш жараёнларини ўрганиш билан шуғулланувчи фан соҳасининг ўзи ҳали тўла қабул қилинмагани, унинг тўғаланиш арафасидан ёироқлиги;

учинчидан, янги билим соҳасида жуда тез содир бўлаётган эволюциялар, тўғаланиш илмий маълумотларни тез система-лаштириш ва етарли даражада мос тушуночалар системасини тузишга улғурмаслиги;

тўртинчидан, ўзининг алоҳида хусусиятларига кўра, синергетик тадқиқотларнинг тарқоқ ҳолда ўтказилаётгани, ҳар бир фан ўз ўлагатидан фойдаланаётгани.

Маъмур сабабларга кўра, синергетиканинг педагогика фанлари системасидаги мавқеи тўлиқ аниқланмаган. Педагогик синергетика педагогик системаларни ривожлантиришнинг муаммоларига янги, энг аввало, очиклик, ҳамкорликда ишод қилиш ва ўзини-ўзи ривожлантиришга йўналтириш нуктаи назаридан кириб бориш имконини беради.

Педагогик манбаларда синергетикага мураккаб системаларнинг тартибсиз ҳолатидан тартибли ҳолатига ўтиш жараёнлари ҳамда бу система элементлари ўртасидаги боғлани-

Синергетика ва замонавий фанлар интеграцияси

шади. Бу ерга жаҳоннинг энг етакчи илмий марказларидан олимлар келиб, малака оширадilar.

Институт олимлари биология, иқтисодиёт, Ер қимирлаши, геофизика, астрофизика ва психология соҳаларида шуни аниқладиларки, ташқаридан қараганда турлича бўлган фанлар ўртасида умумийлик мавжуд экан. Асрлар давомида Ер қимирлаши ҳақида олимлар бирор хўсага келмаган эди. Ҳозир унинг назарияси яратилди. Агар биз илмий-тадқиқотларни олиб, фанларнинг интеграцияси туфайли фан, ишлаб чиқариш ва таълим интеграцияси муаммосини ҳал этиш мумкин.

Бугунги кунда халқаро интернет тармоғида синергетика мавзусига доир 170 мингга яқин рисола, турли илмий ва илмий-услубий журналларда чоп этилган мақолалар мавжуд. Жумладан, Германиянинг Springer ва Россиянинг URSS нашриётлари бу мавзу бўйича 144 та монография нашр этди. Бироқ давлатимизда чоп этилаётган илмий-услубий журналларда ҳамда оммавий ахборот воситаларида синергетиканинг келиб чиқиш сабаблари, маъмур-мохияти етарлича ёритилган, деб бўлмайди. Бу эса синергетикани фан соҳаларига ва таълимга татбиқ этишда айрим тушуноқчиликларга олиб келмоқда. Бу мавзу давлат таълим стандартларига кирмаган, янги тилдаги дарслик ва ўқув қўлланмалар яратилишда фойдаланилмаётди.

Фикримизча, синергетика мураккаб системаларни, ўзини ўзи ташкил этиш ҳодисаларини ўрганаётган билим соҳаларига тааллуқли универсал методологик парадигма бўлиб, ўрганилаётган предмет ва объектларга ягона фанлараро ёндашуви намойиш қилади.

XX асрда фанда очик нотиқлиқ, ўзини ўзи ташкил этувчи мураккаб жараёнларни ўрганиш натижасида синергетика деб ном олган янги илмий йўналиш шаклланди. Унинг асосчилари — Германиянинг Штутгарт университети профессори Герман Хаген, бельгиялик биокимёгар, Нобель мукофоти совриндори, профессор Илья Пригожин, франциялик математик, профессор Б.Мандельброт, АҚШлик математик, профессор М.Фейгенбаум ҳисобланади.

Фалсафий луғатларда синергетикага хилма-хил таърифлар берилган. Қуйида улардан баъзиларини келтирамиз.

И.Пригожин фикрича, синергетика ўзини ўзи ташкил этишларнинг замонавий назарияси, ўзини ўзи ташкил этиш, нотиқлиқлик, мувозанатсизлик, глобал эволюциялар, "хаос орқали тартиб"нинг намойиш бўлиши каби жараёнларни ўрганиш, би-

Синергетика замонавий физиканинг (қайтмас жараёнлар термодинамикаси қонунари), кибернетиканинг (ўз-ўзини бошқариш), лазерлар физикасининг (ўз-ўзини ташкиллаштириш), фанлараро интеграцияси натижасида юзга келди. Кейинчалик кимёда Белоусов ва Жаботинский томонидан автокатликларнинг кашф этилиши, Бенар ва Релей томонидан суюқликларда ўтказилган тажрибалар натижасида температура градиенти ҳосил қилинганда мураккаб тартибли нотурғун структураларнинг пайдо бўлгани исбот этилди. Бундан ташқари, синергетика доирасида турли маъмур фанларнинг кооперацияси юз беради. Бунга мисол сифатида механотехника ва робототехника кўрсатиш мумкин.

Синергетиканинг маъсди таъбиатушносликнинг турли соҳаларида ҳамда социология ва ҳатто лингвистикада ҳам умумий ғоялар, умумий услублар ва умумий қонунлиятларни очиб беришдан иборат.

С.Курдюмов ва Е.Князева таърифига кўра, синергетика — бу XX асрнинг бошларида синергетик назарияси ва квант механикасида бошланган илмий инқилобга нисбатан янада чуқур ва кенг бўлган илмий янгиликларни юзга келтирувчи янги илмий парадигма.

Синергетика назарияси жуда кўп фанлар, жумладан, математика, физика, кимё, иқтисодиёт ва биологияга кучли таъсир кўрсатди. У дунёга янги қараш зарурлиги, ҳодисаларни олдиндан айтиб беришда имкониятларимиз чегараланганини, бошқариш тизимида ҳам муаммолар борлигини кўрсатди. Бу соҳада ечилмаган масалалар кўп бўлишига қарамадан, унинг ғоялари ва методлари тиббиёт диагностикаси, ахборотни ҳимоя қилиш, телекоммуникация, мониторинг тизими, стратегик режалаштиришда кенг қўлланила бошладди.

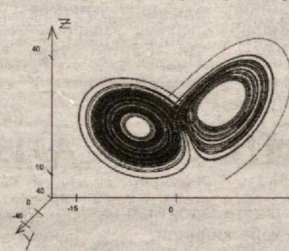
Ўтган асрни ҳақи равишда нафақат атом ёки космос асри, балки системали таҳлил асри ҳам деб аташ мумкин. XIX асрда олимларнинг диққат маркази алоҳида объектлар, муҳандисларнинг эътибори техник қурilmаларнинг конкрет намуналарига қаратилган эди. XX асрнинг иккинчи ярмига келиб шу нарсани аниқ бўлдики, кўпгина ҳолларда объектлар ўртасидаги боғланишга бутунлиқча қараш керак экан. Муҳандислар ва раҳбарлар асосий диққатни алоҳида объектлар ва технологияга эмас, системага қаратиши кераклиги аниқланди.

Синергетиканинг мураккаб фан сифатида ривожланишида АҚШлик математик олим М.Фейгенбаумнинг хизмати катта. У хаос назариясининг асосчиси бўлиб, хаосга ўтиш чексиз кетма-кет рўй берадиган бифуркация билан боғлиқ универсал назарияни яратди ва фанга уни-

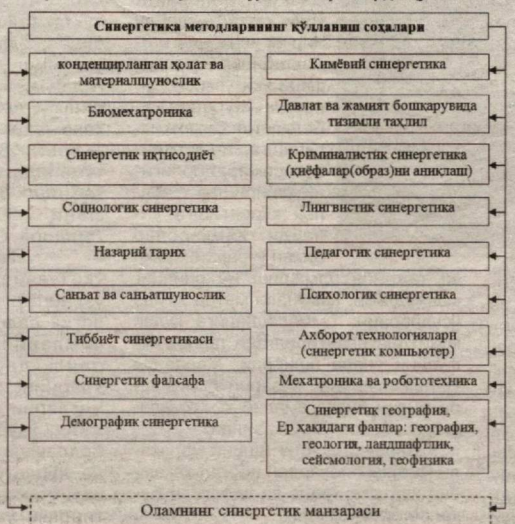
"жалб этиш", "тортиш" маъноларини билдиради) — бу система "траекториялари"нинг бир нуктага тортилишини аглайди. Аттрактор деб вақт ўтиши билан динамик система интилади-ган ҳаракат режими ва тартибига айтилади.

Аттрактор ўзининг турлича қўринишдаги мураккаб характер билан ажралиб туради. Яъни, динамик система — фазовий маълумотдаги кўп нукталар турли қўринишдаги аттракторларга қараб интилади. Бу жараёнда агар бу нукталар траекториялар аттракторга яқин келган бўлса, вақт ўтиши билан бу майдонни тарқ етолмайди. Шунинг учун ҳам улар бу аттракторга борган сари яқинлашади. Бироқ бу жараён ҳамма аттракторларда ҳам бир хил кечмайди. Аттрактор учун жуда оддий ва қулай вазият нуктадир. Шу билан бирга, коинотнинг қийиқ, силлиқ ва бошқа шу каби турли мураккабликдаги нукталари ҳам аттрактор бўлиши мумкин. Бу аттракторларнинг янги қўриниши ҳозирги фан нуктаи назарига кўра "ғалати аттрактор" деб аталмоқда. Нотиқлиқли дифференциал тенгламаларнинг ечимлари ғалати аттракторга эга бўлиб, уларнинг ичиди энг машҳур Лоренц аттракторидир. Лоренц аттракторининг қўриниши капалак қанотига ўхшайди.

Лоренц "ғалати аттрактор"и ва унга мос келган капалак қанотининг траекторияси.

Синергетика методларининг турли хил фанларда қўлланилиши

ш(алоқа)ларни тадқиқ этувчи фан сифатида таъриф берилган.

Маъмур мулоҳазаларга таянган ҳолда, синергетиканинг универсал фан эканини ҳисобга олиб, унинг асосларини барча олий ва ўрта маъсур таълим муассасалари, ҳудудий малака ошириш ва қайта тайёрлаш институтлари ўқув режаларига киритиш, ҳозирги вақтда олий таълим муассасалари гуманитар йўналишларининг давлат таълим стандартларига киритилган "Таъбиатушносликнинг замонавий концепцияси" курсини "Синергетика ва системали таҳлил" деб номлаш ҳамда уни барча мутахассислар учун асосий фан сифатида ўқитишни тақлиф эта-миз.

Облоқул ҚУВОНДИҚОВ,
Самарқанд давлат университети профессори,
Эшонкул ҚУВОНДИҚОВ,
Олий ва ўрта маъсур, касб-хунар таълимини ривожлантириш маркази бўлим бошлиғи уринбосари

Гурлан тумани ХТМФМТЭБ бошланғич таълим методисти Райхон Хужаниязова иш услубида уч жиҳат услубдорлик касб этади. Булар — қатъият, рағбатлантириш, сарҳисоб. Унинг фикрича, таълим-тарбияга ўқувчи ҳам, ўқитувчи ҳам қатъият билан ёндашса, синф жамоасининг олдинга интилишини таъминлайди. Бу борада яна бир муҳим омил — муносиб рағбатлантиришдир. Буни уч ҳилад ташкил этиш мумкин: баҳо қўйиш; яхши сўз, мақтов айтиш; фахрий ёрлиқ, ташаккурнома бериш.

Ilg'or tajriba

— Айрим бошланғич синф ўқитувчиларининг дарсларини кузатганимда ўқувчиға фақат баҳо қўйиш билан чекланиб қолаётганига гувоҳ бўлман, — дейди Райхон Хужаниязова. — Баъзи ўқитувчиларимиз бир варақ қозонни компьютердан чиқариб, чорак якунида фаол ўқувчиларнинг ота-оналарига ташаккурнома, ўқувчиға фахрий ёрлиқ сифатида тақдим этишининг самарасини чуқур англаб етмайди ёки бунга ҳафсала қилмайди. Шу боис тумандаги ўқитувчиларға болалигини кичик ютуғиё интилишини ҳеч қанча эътиборсиз қолдирмаслик зарурлигини уқтираман.

Методистнинг ўқитувчилар олдиға қўйган талабларидан яна бири — ҳар чорак кунда ўқувчиларнинг олган билимларини ўрганиб, сарҳисоб қилиб боришдир. Унинг тавсияси билан ўтган ўқув йилида "Энг чиройли ёзув дафтар", "Кичик билимлар беллашуви", "Мактаб мулки — менинг мулким", "Синф санитарлари" каби танловлар ташкил этилди.

"Мактаб мулки — менинг мулким" танловини ўтказиш ғоясининг туғилишиға бир воқеа туртки бўлди. Методистнинг туман мактабларидан биридаги тадбирда стол ёпиниғидаги ёзувларға қўзи тушади. "Ўқувчи нега мактаб жиҳозларини тирнаб, чизиб ташлайди, ўз уйидаги буюмларни авайлайди? Негаки, мактаб мулкини ўз мулки деб билмайди", ҳаёлидан ўтказди. Шундан сўнг тумандаги бошланғич синф

ўқувчилари ўртасида "Мактаб мулки — менинг мулким" мавзусида иншолар танлови ўтказилди. Танловда 1-ўринини эгаллаган 1-мактабнинг 1-синф ўқувчиси Самандар Ўразбоев ёзган фикрлар ҳамани хайратға солди. Унинг ёзишича, парталарнинг ҳам жони бор экан. Партанинг юзига чизганда, одамнинг юзига чизгандек жони оғир экан. 2- ва 3-ўрин соҳиблари 28-мактабнинг 3-синф ўқувчиси Шохрух Шомуродов, 29-мактабнинг 2-синф ўқувчиси Гулшода Камолова ҳам эсда қоларли сўзлари билан танловнинг фаол иштирокчиларига айланишди. Натижада танлов ўқувчилар саводхонлигининг ошишиға, мактаб мулкини кўз қорачиғидай асрашға кўмаклашди.

Жонкуяр методист томонидан татбиқ этилган "Синфимиз санитарлари" танлови ҳам ўқувчилар орасида тез оммалашди. Бунда ҳар бир мактабдан 2 нафар ўқувчи иштирок этади. Биринчи ўқувчи "Кўзг", "Шахсий гигиена", "Кун тартибига риоя қиламан" каби мавзулардан бирини танлаб, ўзи тайёрлаган деворий газета билан иштирок этса, иккинчиси "Газ хидини сезганда нима қилиш зарур?", "Қайси транспорт воситаси ҳавони заҳарламайди?" каби тест саволларига жавоб беради. Танловда 5-мактаб ёш санитарлари бир неча йилдан бери пешқадамликни қўлдан бермай келмоқда. Шунингдек, 22-, 14-, 13-, 26-мактаб ўқувчиларининг фаоллигини ҳам таъкидлаб ўтиш жоиз.

"Энг чиройли ёзув дафтар" танловида ҳар мактабдан 1 нафар ўқувчи ва шу ўқувчининг ўқитувчиси иштирок этади. Ўқувчи тўлдирилган ёзув дафтари билан, ўқитувчиси эса икки варақча ёзилган дастхати билан қатнашиб, олган баҳолари умумлаштирилади. Бордию ўқувчи юқори баҳо олиб, ўқитувчи паст кўрсаткичға эға бўлса, педагогнинг аҳволини тасаввур қилаверин!

— Бу танловлар фақат бизнинг туманға хос, — дейди тажрибали методист. — 3-, 4-синф ўқувчилари иштирокчида ўтказиладиган "Кичик билимлар беллашуви" бошланғич таълим мутахассислари ташаббуси билан тақомиллашиб, вилоятимизда кенг оммалашди. Олдинги йилларда баъзи ўқувчилар бор имкониятини битта ўқувчиға сарф қилиб, шу ўқувчининг танловда фаол иштирокини таъминлаш билан чекланиб қоларди. Янги танлов низомиға кўра, ҳар бир мактабнинг 3- ва 4-синфларидан алоҳида жамоа тарзида, яъни инглиз тили фанидан 3 нафар, математика фанидан 7 нафар, она тили фани бўйича 4 нафар ўқувчи иштирок этади ва олган баллари қўшиб ҳисобланади. Бунда қўлиб бўлиш учун жамоа аъзоларининг барчаси фаоллик кўрсатиши лозим. Акс ҳолда паст натижа кўрсатган ўқувчи жамоани ортага тортади. Ўқитувчи ҳам биргина ўқувчини тайёрлаб хотиржамликка берилиб қолмайди.

Танлов иштирокчилари ишини баҳолашда ҳам адолатли мезонлар ишлаб чиқилди. Масалан, она тили фанидан диктант матнини ўқийдиган ўқувчини ўқувчиларнинг ўзлари танлаб олади. Бунинг учун тавсия

қилинган ўқитувчилар матнини чиройли талаффуз қилишға тиришиб, ўқувчилар олдида "имтиҳондан" ўтадилар. Беш кишилик ҳакамлар ҳайъати овоз бериш йўли билан сайланади. Ўқувчилар ишлари махсус код (рақам) билан белгиланиб, исм-фамилиялар сир тутилади. Баҳоляр эълон қилинганидан кейин материаллар ўқувчиларға тарқатилади. Ҳар ким ўз хатоқини кўриб, тушуниб олишиға имкон берилади.

Янги Низом бўйича ўтказилган "Кичик билимлар беллашуви" кўплаб фидойи ўқитувчилар меҳнатини юзига чиқармоқда. Авваллари асосан шаҳар мактаблари қўлиб бўлса, бу сафар қишлоқ мактабларидан келган ўқувчилар ҳам жамоа бўлиб, ўз билимларини намойиш этмоқда. 4-синфлар бўйича она тили фанидан Вазир қишлоғи "Олчин" маҳалласида жойлашган 14-мактаб ўқувчиси Фуломжон Қодиров 86 балл билан энг юқори натижа кўрсатди. Математика фанидан 42-мактаб ўқувчилари Сирожбек Каримов 85 балл, Мукаррам Собирбоева 74 балл тўплаб мактаб жамоасини 1-ўринға олиб чиқди. 3-синф инглиз тили фанидан қўлиб бўлган 41-мактаб ўқувчилари Дилноза Гулмирзаева 100 балл, Севинчой Раҳимбоева эса 98 балл тўплашға эришди. Бу баҳсда Бирлашган қишлоғидаги 41-мактаб билан Гурлан шаҳарчасидаги 6-мактаб ўқувчилари 99,3 балл жамғариб, бир хил натижа қайд этишди. 3-синф она тили фанидан 31-мактаб жамоаси 92,3 балл, математика фанидан, 42-мактаб жамоаси 98,3 балл билан 1-ўринни ишғол этди.

— Ўтган йили 7-мактабнинг бошланғич синф ўқитувчиси

Зулфия Хидирбоеванинг дарсини кузатиб, ўқувчилар бир дақиқада 90 дан зиёд сўзни ҳатосиз, равоқ ўқишиға гувоҳ бўлдим, — ҳикоя қилади Райхон Хужаниязова. — Одатда паст ўзлаштирувчи ўқувчилар ўз-ўзидан охири парталарға жойлашиб қолишади. Орқада ийманиб ўтирган болани шундай ўқувчилардан бўлса керак деб ўйлаб янглишган эканман. Синфдаги 27 ўқувчини кўриб, тушуниб олишиға амин бўлдим. Бунға қандай эришганини сўрасам, ўқитувчи натижаларни қайд қилиш дафтариини кўрсатди. Дафтарда рўйхат бўйича ўқувчиларнинг бир дақиқада неча сўз ўқигани ҳар кун қайд қилиб бориладиган. Педагогнинг дарсдан кейинги қўшимча машғулотларда кўпроқ нотаниш матнлар устида ишлагани яхши самара берибди. Биз, методистларнинг асосий вазифамиз муаллимларға зарур методик ёрдамни кўрсатиш ва ҳудуддаги илғор тажрибаларни оммалаштириш орқали таълим сифатини юксалтиришдан иборат. Айни пайтда бу тажрибани бошқа таълим муассасаларига ҳам татбиқ этаямиз.

Келгусидаги фаолиятимизда яна бир қатор ишларни амалға оширишни режалаштирганмиз. Мисол учун бир методист 42 та мактабнинг бошланғич таълим жараёнини мунтазам кузатиб, чуқур таҳлил этишға улғуршиш анча мушкул вазиға. Шу боис, туманимизнинг 12 та ҳудудидаги мактабларға 12 нафар тажрибали ва илғор ўқитувчиларни бириктириб, ҳар ойда битта ҳудудда йиғилиш ўтказиб боришни режалаштираямман.

Маҳмуд РАЖАБОВ,
"Ma'rifat" мухбири

Назарий ва амалий билимлар имтиҳони

Зангиота туманидаги 56-мактабда "Энг яхши кимё, биология ва физика фан кабинети мудири" кўрик-танловининг Тошкент вилоти босқичи бўлиб ўтди. Танловнинг биринчи — туман босқичида 700 нафар яқин фан ўқитувчилари қатнашган бўлса, кейинги босқичда 54 иштирокчи қўлиб илгори учун баҳсға киришди. Беллашувға мезбонлик қилаётган таълим муассасасида қатнашчилар учун барча зарур

шарт-шароитлар муҳайё қилинди.

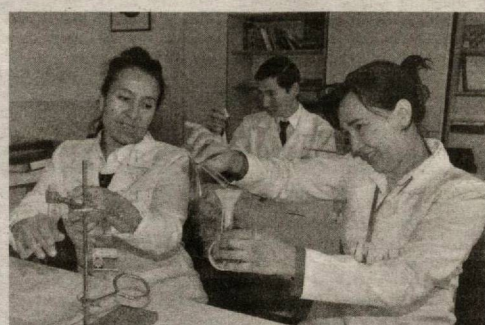
— Фаолиятимизда мазкур танловнинг ўрни катта, — дейди Чирчиқ шаҳридаги 8-мактабнинг биология фани ўқитувчиси Дилором Жўраева. — Беллашув бизни изланишға, таълим сифат-самарадорлигини оширишда фаоллик кўрсатишға ундайди. Ҳамкасблар билан учрашиб, фикр

ва тажриба алмашиш имконининг мавжудлиги, намунали метод ҳамда усулларнинг оммалашшиға қулай муҳит шакллантирилгани танлов нуфузини янада оширади. Жараёнда ўқитувчиларнинг назарий билимлари билан бирға амалий кўникмалари ҳам синовдан ўтказилди.

Қатнашчиларнинг ишини малакали мутахассислардан иборат ҳакамлар ҳайъати ҳолис ва адолатли баҳолаб борди.

— Кўрик-танловнинг Тошкент вилоти босқичиға ҳар бир педагог пухта тайёргарлик билан келган. Буни уларнинг фаоллигидан кўриш мумкин, — дейди ҳакамлар ҳайъати аъзоси, Зангиота туманидаги 1-мактабнинг биология фани ўқитувчиси Дилдора Обидова.

Танловда ўқитувчиларнинг фанни чуқур ўзлаштиргани, педагогик-психологик салоҳиятини, назарий билимларини амалиётда қўллаш даъватини кузатдик. Уларнинг фаолиятиға доир ҳужжатларни ўз ичига олган йиғмажилд, ўқувчиларининг билимлар беллашуви, фан олимпиадаларида кўрсатган натижаларига ҳам эътибор қаратдик. Ҳар бир иштирокчи ўз мактабиде ўқувчи-

ри билан бирға ўтказган лаборатория ишининг видеоролигини ҳам тақдим этди.

Яқуний натижаларға кўра, 1-, 2-, 3-ўрин эгалари аниқланиб, диплом ва эсдалик совғалари билан тақдирланди.

Дилмурод ДЎСТБЕКОВ,
"Ma'rifat" мухбири
Бурҳон РИЗОКУЛОВ
олган суратлар.

2017-yil 21-yanvar, № 6 (8967)

ИНСОН ХУҚУҚЛАРИ, ЭРКИНЛИКЛАРИ ВА ҚОНУНИЙ МАНФААТЛАРИНИНГ ХИМОЯСИ — УСТУВОР ВАЗИФА

Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёев 2016 йил 19 декабрда имзолаган “Ўзбекистон Республикаси прокуратура органлари ходимлари кунини белгилаш тўғрисида”ги қонунга мурофи, 8 январь — Ўзбекистон Республикаси Прокуратура органлари ходимлари кунини сифатида белгиланди ва мамлакатимизда жорий йилда илк бор кенг нишонланди.

Давлатимиз раҳбари шу йил 7 январда Прокуратура органлари ходимлари кунини олдида бир гуруҳ соҳа ходимлари билан учрашувда таъкидлаганидек, “1992 йил 8 январь кунини Ўзбекистон Республикасининг Биринчи Президенти Ислоҳ Каримов фармони билан Ўзбекистон ССР прокуратураси мустақил Ўзбекистон Республикаси прокуратурасига айлантирилган”. Бундан буён ушбу сана мамлакатимиз прокуратура органлари фаолияти самарадорлигини янада оширишга, соҳа ходимлари меҳнатини рағбатлантиришга хизмат қилади.

Президентимиз таъбири билан айтганда, “Мустабид тузум даврида одамлар прокуратура органлари ходимларини фақат қораловчи, жазоловчи тизим вакиллари сифатида биларди. Биз ушбу соҳа фаолиятини халқро талаблар даражасида қайта ташкил қилишда ижобий натижаларга эришмоқдамиз. Прокуратура органлари кундалик ҳаётимизда қонун устуворлигини таъминлаш, юридик ва жисмоний шахсларнинг қонуний ҳуқуқларини ҳимоя қилиш, аҳолининг ҳуқуқий маданиятини юксалтиришга хизмат қилиши зарур”.

Шу нуқтаи назардан, давлатимиз раҳбари томонидан 2017 йилнинг мамлакатимизда “Халқ билан мулоқот ва инсон манфаатлари йили” деб эълон қилинган муносабати билан прокуратура органлари зиммасига айниқса алоҳида масъулият юкланди. Хусусан, аҳоли энг кўп мурожаат қиладиган давлат идоралари фаолиятида одамлар билан ишлаш бўйича сифат жиҳатидан му்தалоқ янги тизимга ўтилмоқда. Яъни, барча даражадаги ҳокимлар, прокуратура ва ички ишлар органлари раҳбарларининг аҳоли олдида ҳисобот бериш тизими жорий этилади.

Мурожаат қилиш ҳуқуқи инсоннинг ва фуқаронинг конституциявий ҳуқуқларидан биридир. Шунинг учун уни амалга оширишни таъминлаш давлат ҳокимияти ва бoshqaruv органларининг биринчи даражали вазифаси ҳисобланади. Ушбу ҳуқуқ Конституциямизнинг 35-моддасида мустақамлаб қўйилган: “Ҳар бир шахс бевосита ўзи ва бошқалар билан биргаликда ваколатли давлат органларига, муассасаларига ёки халқ вакилларига ариза, тақлиф ва шикоятлар билан мурожаат қилиш ҳуқуқига эга. Аризалар, тақлифлар ва шикоятлар

қонунда белгиланган тартибда ва муддатларда кўриб чиқилиши шарт”.

Мазкур соҳадаги ижтимоий муносабатларни тартибга солиш ва Ўзбекистон Республикаси Конституциясида муҳрланган принципларни амалга оширишга қаратилган қонунлар орасида, биринчи навбатда, “Жисмоний ва юридик шахсларнинг мурожаатлари тўғрисида”ги қонун, давлат органлари, қорхоналар, муассасалар, ташкилотлар, жамоат бирлашмалари, фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органларининг ёки мансабдор шахсларнинг қонунга зид ҳаракатлари (қарорлари) юзасидан фуқароларнинг шикоят билан судга мурожаат қилиш ҳуқуқини кўзда тутган “Фуқароларнинг ҳуқуқлари ва эркинликларини бузганидан хатти-ҳаракатлар ва қарорлар устидан судга шикоят қилиш тўғрисида”ги қонун ҳамда фуқароларнинг прокуратура органларига мурожаат қилиш тартибини белгилайдиган “Прокуратура тўғрисида”ги қонунни кўрсатиш лозим.

Модомки, Биринчи Президентимизнинг 1992 йил 8 январдаги “Ўзбекистон Республикаси прокуратураси органлари тўғрисида”ги фармонида прокуратура билан аҳоли қўнунларининг қатъий ижро этилишини, мамлакатимизда демократик ислохотларнинг изчил ривожланишини, инсон ҳуқуқларини таъминлайдиган органга айлантириш саъй-ҳаракатларига устувор эътибор қаратилган бўлса, 2001 йилда янги таҳрирда қабул қилинган “Прокуратура тўғрисида”ги қонун асосида прокуратуранинг инсон ҳуқуқ ва эркинликларини, унинг қонуний манфаатларига риоя этилишини таъминлаш борасидаги масъулияти янада кучайтирилди.

“Прокуратура тўғрисида”ги қонун 7-моддаси 1-бандига мувофиқ, прокуратура органларида уларнинг ваколатларига кўра, фуқароларнинг ариза ва шикоятлари ҳамда юридик шахсларнинг мурожаатлари кўриб чиқилади, уларнинг бузилган ҳуқуқларини тиклаш ва қонуний манфаатларини ҳимоя қилиш чора-тадбирлари кўрилади.

Шу билан бирга, 2016 йили ташкил қилинган Бош вазирнинг виртуал қабулхонасига қисқа вақтда фуқаролардан 311 минг мурожаат келиб тушгани ва ушбу мурожаатлар орасида прокуратура соҳасига тегишлилари талайгина экани, чиндан ҳам, ачинарли ҳолдир. Бинобарин, Президентимиз кўйиб таъкидлаганидек, “Агар прокуратура органларининг эшиги аҳоли учун очик бўлганда, Бош вазирнинг виртуал қабулхонасига бу қадар кўп мурожаат тушмас эди”.

Ўз навбатида, Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2016 йил 28 декабрда имзоланган “Жисмоний ва юридик шахсларнинг мурожаатлари билан ишлаш тизимини тубдан такомиллаштиришга доир чора-

тадбирлар тўғрисида”ги фармонида бу борада бир қатор муҳим янгилликлар кўзда тутилган.

“Прокуратура органлари кундалик ҳаётимизда қонун устуворлигини таъминлаш, юридик ва жисмоний шахсларнинг қонуний ҳуқуқларини ҳимоя қилиш, аҳолининг ҳуқуқий маданиятини юксалтиришга хизмат қилиши зарур”, деб ўқитди давлат бошлиғи. Айни вақтда “Прокуратура органлари ходимларининг иши катта масъулият, фидойилик, ҳалолликни талаб қилади. Қабул қилинаётган ҳар бир қарор замирида инсон тақдирини туради. Шундай экан, етти ўлчаб бир кесиб бу борада асосий мезон бўлмоғи шарт”.

Бу, албатта, инсон ҳуқуқлари, эркинликлари ва қонуний манфаатларини қатъий ҳимоя қилишга даъват демакдир. Зеро, инсон ҳуқуқлари — олий конституциявий қадрият бўлиб, ҳуқуқий давлат ва адолат тушунчалари ўзаро узвий боғлиқ. Ўзбекистон Республикаси Конституциясининг 13-моддасида “инсон, унинг ҳаёти, эркинлиги, шаъни, қадр-қиммати ва бошқа дахлсиз ҳуқуқлари олий қадрият” эканлиги мустақамланган. Шу асосда мамлакатимизда фуқароларнинг конституциявий ҳуқуқ ва эркинликларини ҳимоя қилишнинг миллий тизими яратилди.

Биринчидан, инсон ҳуқуқлари муҳофазаси йўлида мустақам қонунчилик тизими барпо этилди. Истиқлол йилларида инсоннинг асосий ҳуқуқ ва эркинликларини таъминлашга доир 11 та конституциявий қонун, 16 та кодекс ва 700 дан ортиқ қонунлар қабул қилиниб, ҳаётга татбиқ этилмоқда.

Фарзандларимизнинг биринчи билим олиш билан боғлиқ конституциявий ҳуқуқини рўйбга чиқариш борасида амалга оширилаётган улғув ишларга мухтастар назар солайлик. Мустақиллик йилларида мамлакатимизда миллий таълим ва тарбия тизими давлат сиёсатининг асосий устувор йўналиши даражасига кўтарилди. Ўзбекистон Республикасининг Биринчи Президенти Ислоҳ Каримовнинг бевосита раҳбарлигида ишлаб чиқилган ва жаҳон ҳамжамияти томонидан кенг эътироф этилган Кадрлар тайёрлаш миллий дастурининг муваффақиятли жорий этилиши натижасида мамлакатда ноёб узлуксиз таълим тизими барпо этилди.

Ўзбекистон Республикаси Президентини Шавкат Мирзиёевнинг яқинда қабул қилинган “2017—2021 йилларда мактабга таълим тизимини янада такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги қарори мазкур тизимнинг илк бўғини ҳисобланадиган мактабга таълим соҳасидаги ислохотларни янги, янада юксак босқичга кўтаришга қаратилган. Қарорда белгиланган вазифалар ижросининг қутиллаётган самаралари бутун

таълим-тарбия тизимининг асосий мақсади бўлмиш баркамол авлодни тарбиялашга эришишда муҳим аҳамият касб этади.

Иккинчидан, инсон ҳуқуқлари ва эркинликларини ҳимоя қилишнинг таъсирли воситасини барпо этиш, халқро ташкилотлар ва ҳуқуқни муҳофаза қилувчи органлар билан ҳамкорликни кенгайтириш, давлат муассасалари ходимлари ва аҳолининг инсон ҳуқуқлари бўйича маданиятини шакллантириш мақсадида ўтган даврда мамлакатимизда инсон ҳуқуқлари бўйича миллий институтлар тизими шакллантирилди.

Шу ўринда истиқлол йилларида Инсон ҳуқуқлари бўйича Ўзбекистон Республикаси Миллий маркази, Олий Мажлисининг Инсон ҳуқуқлари бўйича вакили (Омбудсман), Ўзбекистон Республикаси Президентини ҳузуридаги Амалдаги қонун ҳужжатлари мониторинги институти, «Ижтимоий фикр» жамоатчилик фикрини ўрганиш маркази каби инсон ҳуқуқлари бўйича миллий институтлар билан прокуратура органлари ўртасида ўзаро амалий ҳамкорлик муносабатлари ўрнатилганини қайд этиш зарур.

Бундан ташқари, Олий суд ҳузурида Суд қонунчилигини демократлаштириш ва либераллаштириш ҳамда суд тизими мустақиллигини таъминлаш бўйича тадқиқот маркази ва Адлия вазирлиги, Ички ишлар вазирлиги ҳамда Бош прокуратурада инсон ҳуқуқлари бўйича бўлинмалар ва бошқармалар самарали иш олиб бормоқда.

Давлатимиз раҳбари яна бир янги институт — Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси ҳузуридаги Тадбиркорлик субъектларининг ҳуқуқлари ва қонуний манфаатларини ҳимоя қилиш бўйича вакил институти ташкил этиш ташаббусини илгари сурди. Парламентимиз бу йўналишда қизгин иш олиб бормоқда.

Учинчидан, мамлакатимизда инсон ҳуқуқлари соҳасида узлуксиз таълим ва маърифий ишлар тизими шакллантирилди. Бугун юртимизда ҳуқуқ ҳимояси мавзусида йигирмадан зиёд ихтисослаштирилган журнал ва газеталар чоп этилмоқда. Барча мактаб, коллеж ва лицейларда, олий таълим муассасаларида инсон ҳуқуқларини ҳимоя қилишнинг ҳуқуқий асослари ўрганилмоқда. Шунингдек, маҳалларда ҳуқуқий саводхонликни ошириш ишлари тизимли асосда йўлга қўйилди.

Тўртинчидан, суд-ҳуқуқ тизимини либераллаштириш, суднинг мустақиллигини таъминлашга қаратилган таъминлаш, ҳуқуқий чора-тадбирлар туфайли бу соҳа инсон ҳуқуқ ва эркинликларини ишончли муҳофаза этадиган мустақил давлат институтига айланди. Айни вақтда юртимизда прокурор ва адвокатнинг тенглигини, жиноят ва фуқаролик ишлари бўйича суд фаолиятининг барча босқичларида ўзаро тортишув бўлишини таъминлашга оид ҳуқуқий

асослар яратилган.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2016 йил 21 октябрда қабул қилинган “Суд-ҳуқуқ тизимини янада ислох қилиш, фуқароларнинг ҳуқуқ ва эркинликларини ишончли ҳимоя қилиш қафолларини кучайтириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги фармони билан суд-ҳуқуқ ислохотларининг янги босқичи белгиланган берилди. Мазкур Фармон, авваламбор, фуқаролар ҳуқуқ ва эркинликларининг ишончли ҳимоясини таъминлаш, аҳолининг оид судловга бўлган ишончини ошириш борасида қабул қилинган муҳим ҳужжатдир.

Беинчидан, мамлакатимиз инсон ҳуқуқлари бўйича етмишдан ортиқ халқро ҳужжатга қўшилган. Жумладан, Ўзбекистон БМТнинг ўнта асосий ҳужжатини ратификация қилган. Айниқса, истиқлолнинг илк йилларидаёқ инсон ҳуқуқларини таъминлаш борасида 1948 йил 10 декабрда қабул қилинган Инсон ҳуқуқлари умумжаҳон декларациясининг Ўзбекистон парламенти томонидан тасдиқлангани гоёта муҳим аҳамият касб этади.

Ўзбекистон инсон ҳуқуқлари соҳасидаги халқро мажбуриятларини изчил ва қатъий бажариб келмоқда, бу масалалар бўйича БМТнинг тегишли шартномаларни имзолашга доимий равишда ўзининг миллий ҳисоботларини ўз вақтида тақдим этмоқда. Уларнинг тавсияларини бажаришда давлат идоралари, шу жумладан прокуратура органлари, шунингдек, фуқаролик жамияти институтлари ва бевосита фуқаролар иштирок этмоқда.

Маълумки, Инсон ҳуқуқлари бўйича Ўзбекистон Республикаси Миллий маркази инсон ҳуқуқлари масалаларига доир қонунчилик ҳужжатларини ишлаб чиқишда, уларни эксперт баҳолашда ва улар юзасидан тавсиялар ва мулоҳазаларни тайёрлашда фаол қатнашиб келмоқда. Ушбу фаолиятда Ташқи ишлар, Адлия, Ички ишлар вазирилари, Ўзбекистон Республикаси Бош прокуратураси каби давлат ташкилотлари Марказнинг етакчи шериклари ҳисобланади.

Марказ Одам савдосига қарши кураш бўйича Республика идоралараро комиссияси ва Ўзбекистон Республикаси Бош прокуратураси ҳузуридаги коррупцияга қарши кураш бўйича республика идоралараро ишчи гуруҳи ишда фаол иштирок этмоқда.

Айни чоғда, Президентимиз айтганидек, “эришилган ютуқлар ўзимизники, унга маҳлиё бўлиб ўтириш бизга яраммайди. Одамлар ҳамма нарсага чидаши мумкин, адолатсизликка чидай олмайди. Жамиятда адолат барқарор бўлишида прокуратура органларининг ўрни катта бўлмоғи керак”.

Акмал САИДОВ,
Инсон ҳуқуқлари бўйича
Ўзбекистон Республикаси
Миллий маркази
директори,
юридик фанлар доктори,
профессор

Кундалик иш ва ўқини фаолиятимизда шундай ҳолатга дуч келамиз: расмий йиғилишда маърузачи кун тартибидан қўйилган масала юзасидан ўз фикр-мулоҳазаларини баён қилади. Ташкилот ёки муассаса раҳбари қўл остида ишловчи ходимларга тартиб-интизомни мустаҳкамлаш, маҳсулот сифатини яхшилаш, иш жараёнини янада такомиллаштириш бўйича кўрсатма беради. Учрашиб қолган икки дўст-биродар ўзаро мулоқотга киришар экан, аввал фикрлаб, кейин сўзлайди. Яъни, инсон қасрда, қачон, қандай вазиятда бўлмасин, фикрлайди, ўз мустақил фикрига таяниб иш тутди ва қарор қабул қилади.

Жалолиддин Румийнинг тафаккур хазинаси

Фикрлашига қараб, инсонга баҳо берилди. Сўзлашиш, мулоқот қилиш даражасига кўра, кишининг нечоғли интеллектуал, маданий, маънавий ҳамда инсонийлик жиҳатидан ривожланганлик ҳолатини аниқлаш мумкин. Кўп ўқиган, кўпни кўрган инсоннинг фикрлаши барчани лол қолдиради. Шарқ алломаларидан Жалолиддин Румийнинг “Ичиндаги ичиндадур” (“Фиҳи мо фиҳи”) асари шахс фикр олами, тафаккур дунёсини бойитишга улкан ҳисса қўша оладиган манба бўлиб хизмат қилмоқда. Румий минг йиллар давомида тўпланиб қолган Шарқ фалсафаси ва ҳикмати, исломий ҳақиқатларни омухта этолган, инсон руҳий диалектикасини очган улғу мутафаккирдир. Унинг фикрларида муътаассиблик, кўр-кўрона ақида-парастлик намунасини кўрмайсиз. Донишманд тйрак ва хушёр кўз билан дунёга назар солади, инсонни қандай бўлса, шундай олиб ўрганади, қалб тўридаги энг нозик, энг инча, энг яширин сирларни ошкор этади, руҳимиз иқлимларидаги ўзимиз сезмаган қонуният ва заруриятларни кўрсатиб беради. Румийнинг ҳар бир фикри — гўёки машъала, ёниб турган чирок. Улғу мутафаккир ўз даврида инсон қамолоти учун илг-ор фикрли курашчи бўлиб майдонга чиқди, инсон боласини унинг ўзига таништирди, ёмонликдан нафратланган ва яхшиликдан фахрланишга ўргатади. “Ичиндаги ичиндадур” асарида руҳ диалектикаси, инсон майли, тушунча ва тасаввурлари, эҳтиёж ва талаблари, истироҳат ва қийноқлари, зиддият ва мувофиқлари, кураш ва галаба, йўлқич ва борлиқ, рўё ва ҳақиқат, ҳисм ва жон ҳусусида билдирилган фикрлар шунчалик чуқур ва шу қадар ёрқинки, бу мулоҳазаларнинг етти юз йил илгари айтилганига ишонқирамай қоласиз, гўёки улар бугунги асримизда айтилгандай туюлади. Аллома шоху гадога ҳам, олиму авомга ҳам бирдек хитоб қилади. Ва ҳар кимнинг ҳукмида ўз ҳикматларидан бир кўприк ташлаб, бошқалар нима деса деяверсин, лекин сенинг бу йўлдан ўтишга ҳаққинг бор, сен ҳам ундан ўтишга муносиб ва қодирсан, фақат гайрат қил-да, кел, демокчи бўлади. Шуниси эътиборга молики, асарни мутлолаа қилган кишининг тафаккур олами бойиб, фикрлашда тиниқлик ва фалсафий қарашлар юзга келади. Ўсиб келаётган фарзандларимизга ушбу асарни мутлолаа қилиб чиқишни тасвия этган ота-оналар ва педагоглар жуда катта эзгу ишни амалга оширган ҳисобланадилар. Афсуски, глобаллашган жамиятимизда техноген цивилизациянинг таъсири ўлароқ, фарзандларимиз тугул, катталарда ҳам китоб мутлолаа қилишга ҳафсала ёки вақт йўқ. Бунинг натижасида фикрий қашшоқлик, воқеликка нисбатан муносабат билдира олмаслик, ўз нуктаи назарини аниқ-тиниқ

ифода қилишда нўноқлик ҳолат-ларига дуч келамизки, бу муаммонинг жамият тараққиётига салбий таъсир кўрсатиши ҳақида ўйлаб кўравермаймиз. Бинобарин, шахс маънавий оламнинг кўзгуси бўлган мустақил тафаккурни ривожлантириш учун барча имкониятлардан ўз ўрнида умумий фойдаланишимиз керак. Мустақил фикрлаш сиёсат билан ҳам боғлиқдир. Моҳиятан “сиёсат” сўзи арабчадан ўзбекчага “бошқариш” деб таржима қилинса-да, бошқаларни тинглаш, эшита олиш ва муносабат билдириш деган маъноларни ҳам ифодалайди.

Позитив ва негатив фикрлаш

Фикрлашнинг шаклан ва мазмунан хилма-хилликда кузатиладиган ижтимоий ҳодиса эканлиги кўплаб гуманитар йўналишдаги тадқиқотларда таҳлил қилинган. Аънавий ёки замонавий фикрлаш, шарқона ва гарбона нуктаи назардан мулоҳаза юритиш, индивидуал ёхуд жамоавий тарзда тафаккур қилиш, мустақил фикрлаш каби бир-бирига яқин, аммо мазмунан фарқланувчи бу ҳодиса ҳақидаги баҳс-мунозаралар тугал характерда эмас. Улар орасида мустақил фикрлаш алоҳида ижтимоий маданий аҳамият касб этади.

Мустақил фикрлаш даражаси инсоннинг бирор фаолият, касб-хунар йўналишида муайян босқичларга эришиши, ўзлаштирган билим ва ҳаётий тажрибалари неғизда барқарор ҳулоасага эга бўлганлигини ифода этсади. У ўз мазмунига кўра икки хил бўлиб, **позитив**, яъни кишилик жамияти учун наф келтиришни ўйлаб иш юритувчи, **негатив**, яъни фақат ўз шахсий манфаатини ҳамма нарсадан афзал қўриб ҳаракат қилувчилар тоифасига бўлинади. Позитив фикрлаётган киши дас-таввал замондошлари феъл-атворидидаг устун томонларни, улар амалга ошираётган ишдаги яхши жиҳатларни кўра олади ва ҳаётда бошқалар учун ижобий, мақбул баҳоланадиган даражада иш тутади. Демак, позитив (ижобий) фикрловчи киши ижтимоий ва шахсий манфаатлар уйғунлигини таъминлай олади.

Позитив фикрлаш тарзи инсоннинг ўз эътиқоди ва адолат тамойилларига нечоғли рияоз эта олиши билан боғлиқ ҳолда намоён бўлади. Қадимги Юнонистоннинг чека Ассос виллояти ҳокими Герийи ўз ватанига бўлган садоқат учун босқинчилар томонидан ўлимга ҳукм этилганда, у ватандошларига мактуб йўллаб, икки нарсасга, яъни фалсафага (ўз эътиқодига содиқлик назарда тутилмоқда) ва адолатга заррача ҳам хиёнат қилмаганини баён этади.

Негатив фикрловчи шахслар эса биринчи навбатда ён-атроф-фидоиларнинг заиф томонларини кўришга интилади. Бошқача айтганда, улар ҳазрат Румий мисраларида қайл қилингандек, “Ўзга айбин ёпишда қоронғи тун каби бўл” деган кўрсатманинг аксини намоён этишади. Улар ҳар қадамда камчилик топишга уста, салбий

фикрлари билан ҳамкасби, дўсту биродари, қариндош-уруғи, хуллас, ким бўлишдан қатъи назар, илмоқли гап-(фикр)лари билан дилозорлик қиладилар. Иш бор жойда камчиликка йўл қўйишлии табиий. **Негатив аўрадаги** қимса учун бу айни мудоао. Иш жараёнида биллиб-билмай хатolik содир этилган бўлса, умумий мажлис ёки анжуманларда ўз фикр-мулоҳазалари билан қайсидир ҳодимнинг шаънига аччиқ-тизиқ гаплари ёғдиради. Унинг учун инсон шаънини бўлғаш ҳеч қандай айб иш бўлиб туолмайди. Тўғри, бу маълум маънода (агар хато-камчиликлар тўғри кўрсатилган бўлса) уша жамоада ишнинг сифати ошишига хизмат қилиши ҳам мумкин. Аммо аксарият ҳолларда негатив фикрлайдиган киши, аввало, ҳамкасбининг яхши томонлари ҳақида сўзлаб, сўнгра танқидий фикрга ўтиш мақбул йўл эканлигини англаб етмайди.

Алломалар ибрати ва сабақлари

Дарҳақиқат, мустақил фикрлаш инсоннинг нечоғли даражада юксак дунёқарашга эга эканлиги, дунёвий ва диний биланлардан ҳабардорлигини кўрсатиб туради. Унда ўз оилавий муҳити билан боғлиқ тарбия, ўқиб-ўрганиш жараёни, эгалланган касб-хунар, шаклланган қизиқиш ва мойилликлардан иборат мустаҳкам база мавжуд. У умри мобайнида худди шу омилардан куч олади ва фойдаланади. Бу борада улғу Шарқ ва Ғарб мутафаккирлари инсон ибратли ҳаётини мисол қилиб келтирсак, бағоят ўринли бўлар эди. Шайх Нажмиддин Кубро мўғуллар истибдоди унинг буюк бунёдкорлик, илм, эзулгидан иборат эътиқоди ва адолатли қарашларига тамоман зид бўлгани учун ҳам Ватан озодлиги йўлида биттаю битта жонини садқа қилишга муставақил қарор қабул қилади. Буюк Сохибқирон Амир Темур тафаккур қилиш борасида ўзига хос таъзим яратганлигини алоҳида таъкидлаш жоиз. Улғу саркарда назарида юксак даражада таъзим қилиш билан мақбул қарор қабул қилиш ўртасида муносабат боғлиқлик мавжуд. У тўғри қарор қабул қилиш учун чуқур ўйланган тўрт босқичли ёндашувни жорий этиб, унинг таркибига **маслаҳатлашув**, **маъварат қилиш**, **кенгашиш** ва **қарор қабул қилиш** омилларини кириттади. Амир Темур тафаккур қилиш жараёни фақат тўғрилиқ тамойили асосида рўй беришига алоҳида эътибор қаратган. Бизнинг давримизга қадар етиб келган унинг “Кун — адолатда” ибораси мазмун-моҳиятида тўғрилиқ, ҳалоллик, етти ўлчаб бир кесиш, ҳар жабада ҳаққоний ёндашувни татибиқ этиш мақсад-мудоаоси яширингани барчамизга маълум.

Буюк мутафаккир Алишер Навоийнинг фикрий олами нақадар бой, чексиз уммон бўлганлигини геннал асарлари орқали англашимиз қийин эмас. Ғазал мулкнинг султони бутун ҳаётни, фаолияти ва иқдорини икки умуминсоний тамойилни

мустаҳкамлаш, яъни **Ватанга, дину динёнга ва инсонга бўлган эътиқод, ҳар соҳада адолатни қучайтиришга** баъғишлаган. Шоир фикрлаш доираси суств ва тор кимсаларни адолатга рия қила олмайдиганлар тоифасига қўшади, улар билан ҳар қандай мулоқотдан ўзини четга олади. Уша давр ижтимоий тузумида ҳолис ва ҳалол, бегараз, адолатли иш тоилмайдиганлар вазир Алишер Навоий наздида, манфур, ғаламис, фирибгар кимсалар сирасига кирар эди. Йимон-эътиқоди суств, инсонийлик чегарасидан чиқувчи, одоб-ахлоқ меъёрларига рия қилмайдиган бундай кимсалардан яхшилик кутиб бўлмаслигини шоир ўз асарларида баён этади. Унинг фалсафаси ва ҳаётий мазмундаги асарлари билан танишган киши нақадар юксак дунёқараш соҳиб бўлганлигини англайди.

Алишер Навоий, уяти йўқ кимсалар эл манфаатини қўзлаб фикрлай олмайдилар, улар фақат ўз эътиёжларига хизмат қилувчи ишни битириб олиш пайдидан бўлишади, дейди. “Мажолис ун-нафос” асарида ҳазрат Навоий бетайин, бафёеъл, ориятсиз, виҳдонсиз ўнлаб кимсаларни эл-улус манфаатлари йўлида ташвиш чекмайдиганлар сирасига қўшади. Одамлар дарбия, ўқиб-ўрганиш жараёни, эгалланган касб-хунар, шаклланган қизиқиш ва мойилликлардан иборат мустаҳкам база мавжуд. У умри мобайнида худди шу омилардан куч олади ва фойдаланади. Бу борада улғу Шарқ ва Ғарб мутафаккирлари инсон ибратли ҳаётини мисол қилиб келтирсак, бағоят ўринли бўлар эди. Шайх Нажмиддин Кубро мўғуллар истибдоди унинг буюк бунёдкорлик, илм, эзулгидан иборат эътиқоди ва адолатли қарашларига тамоман зид бўлгани учун ҳам Ватан озодлиги йўлида биттаю битта жонини садқа қилишга муставақил қарор қабул қилади. Буюк Сохибқирон Амир Темур тафаккур қилиш борасида ўзига хос таъзим яратганлигини алоҳида таъкидлаш жоиз. Улғу саркарда назарида юксак даражада таъзим қилиш билан мақбул қарор қабул қилиш ўртасида муносабат боғлиқлик мавжуд. У тўғри қарор қабул қилиш учун чуқур ўйланган тўрт босқичли ёндашувни жорий этиб, унинг таркибига **маслаҳатлашув**, **маъварат қилиш**, **кенгашиш** ва **қарор қабул қилиш** омилларини кириттади. Амир Темур тафаккур қилиш жараёни фақат тўғрилиқ тамойили асосида рўй беришига алоҳида эътибор қаратган. Бизнинг давримизга қадар етиб келган унинг “Кун — адолатда” ибораси мазмун-моҳиятида тўғрилиқ, ҳалоллик, етти ўлчаб бир кесиш, ҳар жабада ҳаққоний ёндашувни татибиқ этиш мақсад-мудоаоси яширингани барчамизга маълум.

Буюк мутафаккир Алишер Навоийнинг фикрий олами нақадар бой, чексиз уммон бўлганлигини геннал асарлари орқали англашимиз қийин эмас. Ғазал мулкнинг султони бутун ҳаётни, фаолияти ва иқдорини икки умуминсоний тамойилни

Хар қайси ҳудудда ёки ҳар қайси давлатда ўзига хос қонун-қоида, тартиб-интизомга риоя этилади. Шубҳасиз, давлат ва жамият бошқарувининг бу мураккаб жараёнида фикрлаш, тафаккур қилиш таъғамланган тантанали маросимда “...ўз олдимизга қўйган юксак вазифа ва марраларга эришишда замонавий билим ва тажриба соҳиб бўлган, янгича фикрлайдиган ёшларимиз бизнинг асосий таянчимиз ва суянчимиздир” дея ишонч билдиргани тарих саҳифаларига битилиб қолди.

Янгича фикрлайдиган ёшлар қандай шакллантирилади?

Мустақил фикрлаш жараёни қандай рўй беради? Бу кўпчи-лигимизга оддийгина ёки жўн ҳодиса бўлиб туюлади. Агар бундан мантикий жиҳатдан таҳлил қиладиган бўлсак, замирида ҳамма ҳам англаб етавермайдиган жиҳатлар яширин. Фикрлаш борасида ёки ҳодиса устида жиддий ўйлаб олиши билан боғлиқ ҳолда кечади. Ўйлашга қарайиш эса беш миёга узатиладиган ахборотни қабул қилиш, ўнг ва чап ярам шарларнинг маълумоти ўзига олғач, қайта иш-лаши билан боғлиқ ҳолда бошланади. Одатда, бирор муамма ёки масала устида астойд, беш қотиришга уринамиз, аммо жиддий ва ўқуяли фикр ҳадеган олди. Мамлакатимизда амалга оширилаётган кенг қамровли ислохотларни рўёбга қаршишда буюк аждодларимиздан бизга мерос бўлиб келаётган энг айна ва қадриятларга таянаёلمиз. 2014 йилнинг май ойида Самарқанд шаҳрида бўлиб ўтган “Ўрта асрлар Шарқ алломалари ва мутафаккирлари тарихий мероси, унинг замонавий цивилизация ривожидидаги роли ва аҳамияти” мавзусидаги илмий-амалий халқаро анжуманда бу ҳақиқат яна бир қарра тан олинди. Жамиятимизнинг барча соҳаларида алломаларимиз илгаларини кириттади. Амир Темур тафаккур қилиш жараёни фақат тўғрилиқ тамойили асосида рўй беришига алоҳида эътибор қаратган. Бизнинг давримизга қадар етиб келган унинг “Кун — адолатда” ибораси мазмун-моҳиятида тўғрилиқ, ҳалоллик, етти ўлчаб бир кесиш, ҳар жабада ҳаққоний ёндашувни татибиқ этиш мақсад-мудоаоси яширингани барчамизга маълум.

Буюк мутафаккир Алишер Навоийнинг фикрий олами нақадар бой, чексиз уммон бўлганлигини геннал асарлари орқали англашимиз қийин эмас. Ғазал мулкнинг султони бутун ҳаётни, фаолияти ва иқдорини икки умуминсоний тамойилни

Хар қайси ҳудудда ёки ҳар қайси давлатда ўзига хос қонун-қоида, тартиб-интизомга риоя этилади. Шубҳасиз, давлат ва жамият бошқарувининг бу мураккаб жараёнида фикрлаш, тафаккур қилиш таъғамланган тантанали маросимда “...ўз олдимизга қўйган юксак вазифа ва марраларга эришишда замонавий билим ва тажриба соҳиб бўлган, янгича фикрлайдиган ёшларимиз бизнинг асосий таянчимиз ва суянчимиздир” дея ишонч билдиргани тарих саҳифаларига битилиб қолди.

Ғарчанд бу тоифадаги ёшларнинг ягона қолиғи ёки эталони бўлмаса ҳам, умумий талабга кўра, кўп қитоб ўқиш, ўз соҳасини чуқур эгаллаш, халқи манрақийёт назариялари билан уйғунлашгани, улардан руҳий қувват олгани бугун ҳеч кимга сир эмас.

Ғарчанд бу тоифадаги ёшларнинг ягона қолиғи ёки эталони бўлмаса ҳам, умумий талабга кўра, кўп қитоб ўқиш, ўз соҳасини чуқур эгаллаш, халқи манрақийёт назариялари билан уйғунлашгани, улардан руҳий қувват олгани бугун ҳеч кимга сир эмас.

Китоб мутлолаа қилаётган китобхонни кузатиш. У кўзи билан ўқийди, матндаги жумлаларнинг миёасига қо бўлади, буларнинг натижаси ўлароқ, унда асардаги воқелик ёки маълумотларни қабул қилиш, таҳлил этиш, қиксаси, фикрлаш жараёни содир бўлади. Китоб ўқиганда киши бй йўналишдаги материал ёки муайян даврда бўлиб ўтган воқеа-ҳодисалар сиқиласига дуч келади. Унинг мақсади — асар мазмунига те-ран кириб бориш бўлиб, мустақил фикрни шакллантириш имкониятига эгадир. Мавзу ёки материални вертикал тарзда чуқур ўзлаштириш имкониятини қўлга киритган китобхон бошқа одамлар қайди, турмуш тарзи ҳамда феъл-атворини англаш, улар билан бирга воқеликда иштирок этиш, таъсирланиш, севимли образлари тақдири учун қайғуриш, унинг орзулари ушалишини чин дилдан хошлаш муҳитига қиради.

Китоб билан дўст тутинган, у билан сирлашган одамнинг қалби фикрга тўлиқ, меҳр-мунал, радио, телевидение, кино, спектакл, диск, интернет ва бошқалардан олинди. Қиксаси, чуқур ва атрофчи билим, бой ҳаётий тажриба, юксак касбий салоҳиятга эга кишигина ўз мустақил фикрини ҳар қандай вазият ва даврда баралла айта олади. Ҳаттоки, унинг ҳаққоний ва қойилмақом фикрлари катта-кичик аудиторияларни ларзага солиб, қарсак ва олқиш ёғилганини кўп марта кузатганмиз. Сўзга чўнгар (оратор) нотик бу даражага қандай эришган? Са-волга жавоб жуда оддий: у кўп ўқиган, ўрганган, ҳаммаша жамиятнинг фаол аъзоси бўлиб келган, ҳаётий воқеаларнинг ичида юрган, бирни қўриб фикр, бирни қўриб шукр қилган.

Ўсиб келаётган фарзандларимизнинг мустақил фикр эга-си бўлишини истаймиз. Ўзбе-

кистон Республикасининг Биринчи Президенти Ислам Каримов бу масалага алоҳида эътибор қаратганлигини барчамиз яхши биламиз. У киши Тошкент Халқаро Вестминстер универси-тетининг очилишига бағишланган тантанали маросимда “...ўз олдимизга қўйган юксак вазифа ва марраларга эришишда замонавий билим ва тажриба соҳиб бўлган, янгича фикрлайдиган ёшларимиз бизнинг асосий таянчимиз ва суянчимиздир” дея ишонч билдиргани тарих саҳифаларига битилиб қолди.

Ғарчанд бу тоифадаги ёшларнинг ягона қолиғи ёки эталони бўлмаса ҳам, умумий талабга кўра, кўп қитоб ўқиш, ўз соҳасини чуқур эгаллаш, халқи манрақийёт назариялари билан уйғунлашгани, улардан руҳий қувват олгани бугун ҳеч кимга сир эмас.

Китоб мутлолаа қилаётган китобхонни кузатиш. У кўзи билан ўқийди, матндаги жумлаларнинг миёасига қо бўлади, буларнинг натижаси ўлароқ, унда асардаги воқелик ёки маълумотларни қабул қилиш, таҳлил этиш, қиксаси, фикрлаш жараёни содир бўлади. Китоб ўқиганда киши бй йўналишдаги материал ёки муайян даврда бўлиб ўтган воқеа-ҳодисалар сиқиласига дуч келади. Унинг мақсади — асар мазмунига те-ран кириб бориш бўлиб, мустақил фикрни шакллантириш имкониятига эгадир. Мавзу ёки материални вертикал тарзда чуқур ўзлаштириш имкониятини қўлга киритган китобхон бошқа одамлар қайди, турмуш тарзи ҳамда феъл-атворини англаш, улар билан бирга воқеликда иштирок этиш, таъсирланиш, севимли образлари тақдири учун қайғуриш, унинг орзулари ушалишини чин дилдан хошлаш муҳитига қиради.

Яқин ўтмишдаги салбий ёндашув

Мустақил фикрлаш икки не-гузига таянган ҳолда турли зарурий билим ва ахборотга эга-лики талаб қилса, мантикий та-факкур қилиш тажрибаси ва ма-лакасига эга бўлишни тақозо этади. Тафаккур қилиш, муста-қил фикрлаш механизмининг оза-ва келтириш борасида таниқли америкалик олим Абрахам Маслоу илмий изланиш олиб бориб, фикр юритиш тарзига хилма-хил эҳтиёжларнинг тур-лича таъсир этишини аниқла-ди. Тадқиқотчи эҳтиёжлар оми-лининг мантикий тарзда ўсиб бориш ҳусусиятини асослаб берди. Олимининг илмий ҳуло-саларига кўра, эҳтиёж бйридан иккинчисига ўсиб ўтувчи физи-ологик, ҳавфсиз, ижтимоий, маънавий ва иқдорий турларга бўлинади. Шу нарсга эътиборга молики, агар инсонда битта эҳтиёж тўлиқ қондирилмаган бўлса, унинг иккинчи ва учинчи нарсаларга бўлган интилиш, қизиқиш ёки рағбати, ҳаттоки орзуи ҳам етарли даражада на-моён бўла олмайди. Ҳулоса

Китоб билан дўст тутинган, у билан сирлашган одамнинг қалби фикрга тўлиқ, меҳр-мунал, радио, телевидение, кино, спектакл, диск, интернет ва бошқалардан олинди. Қиксаси, чуқур ва атрофчи билим, бой ҳаётий тажриба, юксак касбий салоҳиятга эга кишигина ўз мустақил фикрини ҳар қандай вазият ва даврда баралла айта олади. Ҳаттоки, унинг ҳаққоний ва қойилмақом фикрлари катта-кичик аудиторияларни ларзага солиб, қарсак ва олқиш ёғилганини кўп марта кузатганмиз. Сўзга чўнгар (оратор) нотик бу даражага қандай эришган? Са-волга жавоб жуда оддий: у кўп ўқиган, ўрганган, ҳаммаша жамиятнинг фаол аъзоси бўлиб келган, ҳаётий воқеаларнинг ичида юрган, бирни қўриб фикр, бирни қўриб шукр қилган.

Ўсиб келаётган фарзандларимизнинг мустақил фикр эга-си бўлишини истаймиз. Ўзбе-

кистон Республикасининг Биринчи Президенти Ислам Каримов бу масалага алоҳида эътибор қаратганлигини барчамиз яхши биламиз. У киши Тошкент Халқаро Вестминстер универси-тетининг очилишига бағишланган тантанали маросимда “...ўз олдимизга қўйган юксак вазифа ва марраларга эришишда замонавий билим ва тажриба соҳиб бўлган, янгича фикрлайдиган ёшларимиз бизнинг асосий таянчимиз ва суянчимиздир” дея ишонч билдиргани тарих саҳифаларига битилиб қолди.

Ғарчанд бу тоифадаги ёшларнинг ягона қолиғи ёки эталони бўлмаса ҳам, умумий талабга кўра, кўп қитоб ўқиш, ўз соҳасини чуқур эгаллаш, халқи манрақийёт назариялари билан уйғунлашгани, улардан руҳий қувват олгани бугун ҳеч кимга сир эмас.

Ғарчанд бу тоифадаги ёшларнинг ягона қолиғи ёки эталони бўлмаса ҳам, умумий талабга кўра, кўп қитоб ўқиш, ўз соҳасини чуқур эгаллаш, халқи манрақийёт назариялари билан уйғунлашгани, улардан руҳий қувват олгани бугун ҳеч кимга сир эмас.

Китоб мутлолаа қилаётган китобхонни кузатиш. У кўзи билан ўқийди, матндаги жумлаларнинг миёасига қо бўлади, буларнинг натижаси ўлароқ, унда асардаги воқелик ёки маълумотларни қабул қилиш, таҳлил этиш, қиксаси, фикрлаш жараёни содир бўлади. Китоб ўқиганда киши бй йўналишдаги материал ёки муайян даврда бўлиб ўтган воқеа-ҳодисалар сиқиласига дуч келади. Унинг мақсади — асар мазмунига те-ран кириб бориш бўлиб, мустақил фикрни шакллантириш имкониятига эгадир. Мавзу ёки материални вертикал тарзда чуқур ўзлаштириш имкониятини қўлга киритган китобхон бошқа одамлар қайди, турмуш тарзи ҳамда феъл-атворини англаш, улар билан бирга воқеликда иштирок этиш, таъсирланиш, севимли образлари тақдири учун қайғуриш, унинг орзулари ушалишини чин дилдан хошлаш муҳитига қиради.

Барча учун тенг имконият

Давлатимиз раҳбарининг олиб бораётган оқилона сиёса-тига халқимиз манфаатларини ҳимоя қилиш мақсади буй кўр-сатиб турибди. Бунн 2017 йилнинг “Халқ билан мулоқот ва инсон манфаатлари йили” деб эълон қилиниши ҳам аққол ифодалай-ди. Қайси касб ёки соҳа вакили бўлмасин, мустақил фикрлаш-шуки, одамларнинг ҳаёт тарзи, фаровонлиқ даражаси, эҳтиёж-лари қандай қондирлиши унинг эркин тафаккур қилиш, муста-қил фикрлаш салоҳиятига ҳам бевосита таъсир кўрсатади.

Иккинчи ҳаҳон уруши дав-рида фашистлар Германияси

контлагеирида сақланаётган маҳ-бусларнинг ўз хавфсизлигини таъминлаш, қамоқдан қочиб ке-тишга бўлган эҳтиёжини ўйла-масликлари ва бу ҳақиқатни ан-гласликлари учун уларнинг озиқ-овқат ва сувга бўлган эҳти-ёжлари учдан бир ҳиссасга ка-майтирилган. Овқат ва сувга бўлган эҳтиёж қондирлмадими, инсон табиий равишда айнан шу нарсани истеъмол қилиш ҳу-сусида кеча-кундуз ўйлаивера-ди. Маҳбусларга нисбатан ай-нан шу ёндашув уларнинг тутқ-уликдан озод бўлиш, хавфсиз-лигини таъминлаш эҳтиёжлари-ни жиддий ўйлаб қўришлари учун асло имкон бермаган.

Худди шунга ўхшаган ҳолат собиқ шўролар даврида Ўзбе-кистон халқи учун озиқ-овқат истеъмолчи ҳажмининг икки бара-варга қамайтриб тақсимлаш-турда ҳам намоён бўлганини катта авлод вакиллари яхши билиш-са керак. Ўзбекистон Респу-бликасининг Биринчи Президен-ти Ислам Каримов “Ўзбекистон мустақилликка эришиш остана-сида” китобида собиқ иттифоқ аҳолининг китобхонлик қўнимка-сини янада юксалтириш, мил-лий адабиётимиз ва жаҳон ада-биётининг энг яхши намунала-рини интернет тармоқларига жойлаштириш ва уларни кенг тарғиб қилиш ишларига алоҳи-да эътибор қаратамиз”. Яқин-дагина матбуотда эълон қилин-ган “Китоб маҳсулотларини чоп этиш ва тарқатиш тизимини ри-вожлантириш, китоб мутлоаси ва китобхонлик маданиятини ошириш ҳамда тарғибот қилиш бўйича комиссия тузиш” тўғри-сида”ги Ўзбекистон Республи-каси Президентининг фармой-иши ана шу тақлифинг манти-кий давоми, амалий ихроси бўлди.

XX асрнинг 80-йилларида ин-сон тафаккур тарзини ривожлан-тириш бўйича кенг қўламини та-дқиқот ишлари олиб борган аме-рикалик олим — Сан-Францис-ко университети профессори Давид Маҷумото мустақил фикр-лашга ҳаёт тарзи, сиёсат ва эҳтиёж катта таъсир кўрсатиши-ни асослаб беради. У таниқли психолог олим Лурьянинг **сил-логик** (**масала мағзини чуқур қақа олмаслик**) мулоҳаза юритишнинг аънаънавий турмуш тарзи билан боғлиқлигини маъ-сул қилиб келтиради. У 80-йил-ларда собиқ иттифоқ даврида ўзбекистонлик деҳқонларнинг мустақил фикрлаш имкониятла-ри чекланганлиги, фақат ҳаётий масалаларнинггина моҳиятини тушунишлари, аммо мантикий тафаккур юритиш қобилиятлари ўта суств бўл

Ўзаро ҳамкорлик янада мустаҳкамланади

Юртимизда кириб келаётган йилга ном бериш ва шу йўналишдаги вазифаларни тизимли равишда амалга ошириб бориш анъанага айланди. Президентимиз Шавкат Мирзиёев таклифи билан 2017 йилга Халқ билан мулоқот ва инсон манфаатлари йили, дея ном берилиши кўпчилиكنинг кўнглидаги гап бўлди.

Юртимиз аҳолисининг асосий қисми ёшлар. Уларнинг ҳар томонлама пухта билим олиши, жисмонан ва маънан соғлом ўсиши ҳар биримизга, айниқса, таълим соҳаси ходимларига катта масъулият юклайди. Фарзандларимизнинг бекаму кўст вояга етиши учун барча шарт-шароит, имкониятлар яратилган. Шунинг учун ҳам улар ота-оналари, устозлари фахрланадиган муваффақиятларни кўлга киритишмоқда. Бу каби ютуқлар замирида бевосита таълим соҳасида меҳнат қилаётган педагоглар сазой-ҳаракати муҳассам.

Халқ билан мулоқот ва инсон манфаатлари йилида педагоглар зиммасига юклатилган вазифалар асло кам бўлмайди. Қабул қилинадиган давлат дастурида барча таълим муассасаларининг ўқувчилар, педагоглар жамоаси ҳамда кўп сонли ота-оналар билан олиб борадиган кенг

кўламдаги ишлари белгиланади. Хусусан, ўқувчиларнинг бўш вақтини мазмунли ташкил этиш мақсадида фаолият юритаётган республикамиздаги барча "Баркамол авлод" болалар марказлари бу масалага кўпроқ эътибор қаратади.

"Баркамол авлод" республика болалар бадий ижодиёти марказида бу масала доимий кун тартибиде туради. Ён-атрофимиздаги ва марказ ҳудудидаги умумтаълим мактаблари доимий ҳамкоримизга айланган. Жорий 2016-2017 ўқув йилида ўқувчиларнинг мактабдан ташқари бўш вақтини мазмунли ташкил этиш орқали уларни қизиқишлари бўйича касб-хунарга йўналтириш мақсадида тўғараклар турини 36 тадан 58 тага кўпайтирдик. Бу борада фарзанди тақдирига бефарқ бўлмаган ота-оналар билан бамаслаҳат иш юритдик.

Марказимизда ота-оналар учун маслаҳатхона ташкил

2017-yil — Xalq bilan muloqot va inson manfaatlarini yili

этилганлиги фарзандининг бўш вақти мазмунли ўтишини истаган ота-оналар учун айни муддао бўлди. Маслаҳатхонада ота-она мураббийлар билан суҳбатлашади, таклифлар беради. Ўз навбатида, тўғарак раҳбарлари фарзандининг мураббийлиги сифатида ота-оналарга зарур тавсиялар беради ва бу ҳамкорлик самарасиз кетмайди. Ўзаро мулоқот натижасида ўқув йили бошидан буён маслаҳатхонага мурожаат қилган 300 нафар ота-онанинг фарзанди қизиқишига қараб тўғаракларга жалб қилинди. Ота-оналар машғу-

лот жараёни бевосита кузатиб, фарзанди иқтидорини ривожлантиришда тўғарак раҳбарига ёрдам беришлари учун имкон яратилган. Шундай қилинса, бола истеъдодининг янги-янги қирралари очилади. Қолаверса, педагог ва ота-она ўртасидаги ўзаро мулоқот ҳамиша ўз мевасини беради.

"Баркамол авлод" болалар марказлари моддий-техник базасини мустаҳкамлаш, машғулоти сифатини яхшилаш мақсадида жорий йилнинг декабрь ойида Халқ таълими вазирлигининг тегишли вазир-

лик ва идоралар билан келишувига мувофиқ, мактабдан ташқари таълим муассасаларини жиҳозлаш меъёrlари тасдиқланди. Эндиликда бунинг ижросини таъминлашга киришилди. Айниқса, бадий ижодиёт йўналишидаги 24 та тўғаракнинг ўқув кўргазмалари воситалар билан таъминлангани нафақат педагоглар, балки ўқувчиларга ҳам кенг имкониятлар яратмоқда.

Янги йилда ўқувчиларни "Баркамол авлод" болалар марказларига янада кўпроқ жалб қилиш асосий вазифасидир. Чекка ҳудудлардаги мактабларни қамраб олиш учун кўча тўғараклар очилиб, ўқувчилар ва ота-оналар манфаатларига хизмат қилмоқда.

Мактабдан ташқари таълим муассасалари фаолиятида талаб ва таклифни ўрганиб, шунга мувофиқ иш юритилса, уйлайманки, ўзаро ҳамкорлик янада мустаҳкамланади.

Дониёр ЭРМАТОВ,
"Баркамол авлод"
республика болалар
бадий ижодиёти маркази
директори

Maktabdan tashqari ta'lim

Келиб кетма, билиб кет

Автобуста ўзаро суҳбатлашаётган болаларнинг суҳбати кулоғимга чалинди:

— Эшитдиларингми, бугун марказимизда ўтказиладиган кўргазмада ўзимиз яратган ихтироларни намойиш этарканмиз, — деди улардан бири тенгдошига. — Республика кўрик-танловиде голиб чиққанимиз билан мақтансак бўлади.

— "Ёш доирачилар" тўғараги ҳам сизларникидан қолшмайди. Республикада фахрли ўринни кўлга киритганмиз! Кўп ҳам мақтанаверманглар! — дея бўш келмади ширғиги. — Ҳисобот дастурида кўрсатар эканмиз! Мен қўшиқ айтмоқчиман...

Тадбирга таклиф этилганим учун ўқувчиларга қўшилиб, пештоқига "Жиззах шаҳар "Баркамол авлод" болалар маркази" деб ёзиб қўйилган бино томон йўл олдим. Марказда техник иходкорлик, бадий ижодиёт, ўлкашунослик ва экология йўналишларида 37 та тўғарак фаолият кўрсатмоқда. 1026 нафар ўқувчи учун бу маскан мактабдан кейинги кадрдон даргоҳдир. Тўғарак аъзоларига 41 нафар тажрибали педагог фан ва касб-хунар сирларини кунт билан ўргатмоқда.

— Тўғарак аъзоларининг қўшимча билим олишларини таъминлаш ва касб-хунарга йўналтириш асосий вазифамиз, — дейди марказ раҳбари Холлида Ҳасанова. — "Келиб кетма, билиб кет" шioriга амал қилган ҳолда ўқувчилар иқтидорини кўллаб-қувватлашга эътибор бераёلمиз. Фан тўғаракларида билим янада мустаҳкамланса, улар билимлар беллашуви ва фан олимпиадаларида юқори натижаларни кўлга киритади. Ижодий тўғаракда бола иходкорликка ўрганади.

Техник иходкорлик йўналиши ўқувчиларда кўпроқ қизиқиш уйғотмоқда. Ҳар қандай ўсмир турли ихтирою кашфиётлар яратишни орзу қилади. Уларнинг орзу-истаклари тўғаракда қўллаб-қувватланиб, рўёбга чиқарилиши учун мураббийлар доимо излашмоқда. Айниқса, "Электрон уйинчоқ ва робототехника" тўғараги аъзоларининг ишлари таҳсинга лойиқ. Тўғарак аъзоси Отабек Мўминов ўтган

йили "Йилнинг энг ёш ихтирочиси" кўрик-танловиде юк кўтаришга мўлжалланган митти кран макети билан қатнашиб, фахрли 1-ўринни эгаллади.

Техник йўналишдаги тўғарак раҳбарлари Ҳаким Жўраев ва Мухиддин Эсонов техника олами янгиликларидан ёш ихтирочиларни хабардор қилиб боришади.

Марказ техник иходкорлик йўналишида вилоят бўйича таянч муассаса деб белгиланиши беҳиз эмас. Бу ерга тажриба ўрганиш учун келаётган мутахассислар кўп. Яқинда "Мактабдан ташқари таълимга қўйилган давлат талабларининг бажарилиши, мавжуд техник иходкорлик йўналишидаги тўғараклар фаолиятини такомиллаштириш" мавзусида ўтказилган вилоят амалий-услубий семинари қатнашчиларига "Компьютер графикаси ва дизайн", "Болалар марказида тўғарак журналининг юритилиши ва меъёрий ҳужжатлар билан ишлаш", "Мактабдан ташқари таълимга қўйилган давлат талабларининг бажарилиши" ҳақида мавжуд техник иходкорлик йўналишидаги тўғараклар фаолиятини такомиллаштириш" мавзуларида очик машғулоти ташкил этилгани муҳим аҳамиятга эга бўлди.

— Ўрганишга арзийдиган тажрибалар кўп экан, — дейди семинар қатнашчиси, Мирзачўл тумани "Баркамол авлод" болалар маркази услубчиси Умида Холматова. — Айниқса, умумтаълим фанлари тўғараклари менга манзур бўлди. Инглиз ва рус тилларини мукаммал ўргатиш учун яратилган моддий-техник базага ҳавас қилдик. Машғулоти ахборот-коммуникация технологиялари, кўргазмалари куруллар ёрдамида ўтилар экан.

Абдусаттор СОДИКОВ

Қариш туманидаги Ертепа маҳалласида жойлашган 19-умумтаълим мактаби ҳақида гап кетганда ота-оналар томонидан фақат яхши фикрларни эшитасиз. Дарслар илғор тажриба ва янги педагогик технологиялар асосида олиб бориладигани натижасида ўқувчилар билимлар беллашуви, фанлар олимпиадасининг туман ҳамда вилоят босқичларида етакчи ўринларни кўлга киритиб келишмоқда.

Назария ва амалий билим

тўғарак машғулотида уйғунлашмоқда

Мактабда ўқувчиларнинг бўш вақтини мазмунли ўтказишга алоҳида эътибор қаратилган бўлиб, фан, спорт ва ижодий тўғараклар мунтазам фаолият олиб боради. Ўқув маскани 2008 йили янгидан қурилган ёш авлоднинг таълим-тарбия олиши тубдан яхшиланганига сабаб бўлди.

— Мактабимизда 757 нафар ўғил-қиз билим олмақда, — дейди таълим муассасаси директори Аслонкул Усмонов. — Уларга 74 нафар малакали педагог сабоқ беради. 21 та фан, 8 та спорт ҳамда 3 та ижодий тўғарак фаолият кўрсатиб келмоқда. Айниқса, "Бичиш-тикиш", "Пазандачилик", "Гулчилик" тўғаракларида қиз болаларнинг қизиқиши жуда катта. Бу эса уларни касбга йўналтиришда ҳам алоҳида аҳамият касб этади.

Бу тўғаракларга 80 дан ортиқ ўқувчи қиз жалб этилган бўлиб, улар бичиш-тикиш, дастурхон тузатиш, меҳмон кутиш одоби ҳамда уй шароитида гул парваришлаш каби бир қанча юмушларни ўрганишмоқда. Мактабнинг меҳнат таълими фани ўқитувчиси Зулайхо Рўзиева раҳбарлик қилаётган "Бичиш-тикиш" тўғараги аъзолари бу ақидага яхшигина риоя қилишади. Тўғарак аъзолари устози бошчилигида турли-туман кийим-бош, уй-рўзгор буюмлари билан бир қаторда, қиз болалар учун мактаб формаси ҳам тикишмоқда. Зулайхо Рўзиеванинг айтишича, яқин орада "Тўқиш" тўғараги ҳам иш бошлаш арафасида. Бунинг учун эса қўшни 21-мактабнинг "Тўқиш" тўғараги аъзолари билан яқиндан ҳамкорлик қилинмоқда.

Мактабда болалар спортига ҳам эътибор катта эканлигининг шохиди бўлди. Янги спорт зали ва спорт майдончалари доимо ўқувчилар ихтиёрида. Уларнинг спорт билан мунтазам шуғулланишлари учун барча шарт-ша-

роит етарли. Янги мактаб биноси ҳамда спорт зали ишга туширилгач, 34 турдаги спорт анжомлари келтириб ўрнатилди. Кураш, футбол, волейбол, баскетбол, стол тенниси, енгил атлетика, шахмат ва шашка каби спорт турларида ўқувчиларнинг қизиқиши юқори. Айниқса, тазквон-до, бадий гимнастика қизлар ўртасида ом-малашиб бормоқда.

— Тазквондо билан икки йилдан бўён шуғулланиб келаман, — дейди 5-синф ўқувчиси Рухиона Аслонкулова. — Устозимиз Воҳид Сувоновдан ушбу спорт турининг сир-асрорларини кунт билан ўрганмоқдамиз. Ўтган йилнинг апрель ойида Шаҳрисабз шаҳрида бўлиб ўтган Ўзбекистон биринчилигида олтин медал соҳибасига айландим. Келажакдаги орзуларим жохон ареналарида ҳам голибликни қўлга киритиб, мамлакатимиз байроғини банд кўтаришдир.

"Умид ниҳоллари" спорт мусобақасининг вилоят босқичида бадий гимнастика бўйича мактабнинг 8-синф ўқувчиси Шаҳризода Хайдарова, 6-синф ўқувчиси Бону Арслонова 2-ўринни кўлга киритиши билим масканида спортнинг ушбу тури ривожланганлигидан дарак беради. Бадий гимнастика мутахассиси Юлдуз Холмуродова мураббийлик қилаётган тўғаракда бугунги кунда 40 нафарга яқин қиз спортнинг ушбу нафис тури билан шуғулланимоқда.

Мактаб ҳаёти билан яқиндан танишар эканмиз, ўқувчиларнинг олаётган назарий билимлари амалий билим билан янада уйғунлашганлигини кўрдик. Бу эса келажакда уларнинг етуқ кадрлар бўлиб етишишида пойдевор вазифасини ўтайди.

Ўктам МЕЙЛИЕВ,
"Ma'rifat" мухбири

2017-yil 21-yanvar, № 6 (8967)

«Маънавий ҳаёт» журнали халқимизнинг сеvimли наshири сифатида китоб жавонларидан, юраклардан жой эгалламоқда. Сермазмун мақолалари синчков муштарийлар томонидан суйиб ўқилиб, барча давраларнинг гурун-гига зеб бераётгани ҳам чин. Журналнинг 2016 йил 4-сонини ҳаёқлаб, тахририят ижодкорлари бу гал ҳам маънавий ҳаётимизга дахлдор бўлган муҳим масалаларга эътибор қаратганига ишонч ҳосил қилдик. Келинг, сиз ҳам қатордан четда қолмай, журнални биз билан бирга мутолаа қилинг.

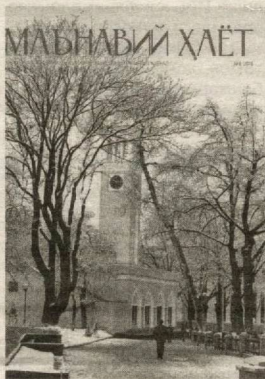
Ўтган йил халқимиз учун синовли келди. Ўзбекистон аҳли ўрнини ҳеч нарса билан тўлдириб бўлмайдиган улкан йўқотишларни бошдан кечирди. Бироқ аҳиллик, ҳамжихатлик, бирдамлик руҳи юртдошларимизнинг бу имтиҳонларни матонат билан энгиб ўтишига қўмак берди. Бу, айниқса, 2016 йил 4 декабрь куни бўлиб ўтган Ўзбекистон Республикаси Президентини сайловида яққол кўринди. Кўпмиллатли бағрикенг халқимиз ўзаро ҳамжихат, ҳаммаслак эканини яна бир қарра дунёга намойён этиб, ўзлари танлаган энг муносиб номзодга яқдиллик билан овоз беришди. Юридик фанлар доктори Акмал Саидов «Президент сайлови: тинчлик ва барқарор тараққиёт учун» сарлавҳали мақоласида мустақиллик йилларида юртимизда сайлов қонунчилигида амалга оширилган салмоқли ишлар, бу галги Президент сайловининг ўзига хос хусусиятлари хусусида сўз юритади.

Демократик тамойиллар асосида очкилик ва ошқоралик руҳида ўтган сайловда Европада ҳафсизлик ва ҳамкорлик ташкилоти Демократик институтлар ва инсон ҳуқуқлари бўйича бюросининг тўлиқ таркибдаги кузатувчилар миссияси иштирок этди. Сайловга тайёргарлик кўриш ва уни ўтказиш жараёнини Мустақил давлатлар ҳамдўстлиги, Шанхай ҳамкорлик ташкилоти, Жаҳон сайлов органлари ассоциацияси, Ислон ҳамкорлик ташкилотидан ҳамда 46 давлатдан келган 600 га яқин халқаро ҳамда хорижий кузатувчи кузатгани давлатимиз ҳаётидаги ушбу гоят муҳим ижтимоий-сиёсий воқеага дунё ҳамжамиятининг қизиқиши нечоғлик юқори бўлганини билдиради.

Биринчи Президентимиз бошчилигида Конституцияимизнинг ишлаб чиқилган улкан воқелик сифатида тарих заҳаракларидан жол олгани шубҳасиз. Мадина Машрабхон Бош Қомусимиз қабул қилинганининг 24 йиллигига бағишланган «Қўз илгамас ҳақиқат» мақоласида Асосий қонунимизнинг 2-моддасини таҳлил этиш мисолида мазкур тарихий ҳужжатнинг ҳаётимиздаги ўрни ва аҳамиятини теран ўй-мулоҳазалари билан очиб беради.

Ислон Каримов — халқимизни чин дилдан суйган, ардоқлаган, юртпарвар раҳнамо эди. Ўз ўрнида юртдошларимиз ҳам Биринчи Президентимизнинг ўзига жуда яқин кўрар, унга бўлган ҳурмат-эҳтиромини қалбининг энг тўрида авайлаб-асрарди. Бу меҳр-муҳаббат заммида, шубҳасиз, ўзидан кечиб, борлигини халққа бағишлашдек олижаноб ва ҳар қандай одам ҳам урдалаши мушкул бўлган вазифа мужассам бўлиб, Биринчи Президентимиз бунни юксак даражада адо этди. Мусурмон Бойхоновнинг «Қал-

бимда ўчмас из қолдирган кунлар» мақоласини ўқиган киши Буюк Йўлбошчининг жасорати ва матонатига, юртпарварлигига тан беради. Муаллифининг «Ростини айтсам, ўша таҳлика йилларда Ислон Каримов ўнлаб чиқоқчилик раҳбарларни нафақат бадном бўлишдан сақлаб қолган, балки ҳаётга қайтарган эди. У киши элим деб, юртим деб куюнган ҳар бир инсонни сўяди, қўллади.

Кўплаб мутахассисларнинг раҳбар бўлиб эл-юртга танилишига, халқ ҳурматида сазовор бўлишига имкон яратди. Ҳалол меҳнат қилаётган ҳар бир инсон учун керак бўлса жонини фидо қилгудек бўлиб куюнди, курашди», деган жумлалари ўқувчи Биринчи Президентимизнинг барчамиз учун халқпарварлик сабоғидек таъсир этди.

Ислон Каримовнинг жасорати ҳақида сўз кетганда, ҳеч кимнинг ҳатто тушига ҳам кирмаган оламшумул иш — Қамчиқ довои орқали ўтган Ангрен-Поп электрлаштирилган темирйўлининг ишга туширилиши ҳаёлда «ярқ» этади. Бу йўлнинг барпо этилиши юртимизнинг бошқа ҳудудларидан Фарғона водийси вилоятларига қорувчи юртдошларимизни қоронғи изғиринларда йўл азобини тортиш машаққатидан қутқариш билан бирга, Буюк Ипақ йўлига янғидан ҳаёт бахш этди. «Темир қарвон»даги кечинмалар» йўл очеркида Шербек Бобоқулов янги йўл орқали Андижонга сафари, замонавий поездда йўловчиларга яратилган қўлай шарт-шароитлар ҳақида ҳаяжон ва фахр билан сўзлайди. Муаллиф йўл-йўлкай вагон назоратчиси Шерзод Содиков билан суҳбатлашиб, гурунган ўқувчига бир шингил «илинади»:

« — ... Таассуротга тўлиб кетдим, укалар, ёзсам китоб бўлади, лекин-чи... Э, қайси бирини айтмай: неча йиллардан бери водийга, касалманд отасини кўришга қатнай-қатнай товоғни тешишган, айниқса қишда довои ошишдан безиллаб қолган, энди беҳавотир, тез-тез бориб келаётган ва бунинг учун раҳматли Биринчи Президентимизни қайта-қайта йиғлаб дуо қилаётган аёлни-

ми? Ёки ҳам киссабот, ҳам қўлайлигидан ўзларига сиймай қатнаётган талабаларини?...»

Бугун эришган ютуқларимизни фахр билан тилга олар эканмиз, бобо-момоларимизнинг шўро истибдоди искан-жасида кечган изтироблари, машаққатли ҳаётдан сабоқ олиб, бу муваффақиятларни мустаҳкамлашга, тинчлигимизни, мустақиллигимизни асраб-авайлашга барчамиз масъулмиз. Азим Рўзиевнинг «Ойим момонинг сигири кимники эди?» мақоласи кишлоқнинг оддий аёли мисолида ўтган асрнинг бошларидан истиклол йилларигача халқимиз бошдан кечирган оғир қулардан ҳикоя қилади.

1917 йил 20 октябрда бўлиб ўтган ишчи-деҳқон депутатлари совети съездида қабул қилинган «Ер тўғрисида»ги декрет ҳаётини, тирикчилигини она заминсиз тасаввур этолмайдиган ўзбек халқини энг

га ўрганган муштарий Мухтарама Улугованинг «Оталар ва қизлар» мақоласини катта қизиқиш билан мутолаа қилиш тайин. Муаллиф ўзининг ҳаёти, отаси кўрсатган ўрнатмисолида қандай фазилатларни эгаллаган оила бошлиғи фарзандлари ҳурматида ноил бўлишини теран ифода этган. «Ҳеч ёдимдан чиқмайди: ҳали тикишни тузук-қуруқ ўрганмасидан, дадам: «Менга дўппи тикиб беринг» (отам қизларини сизлардилар), — деб қолди. Маҳалламизнинг энг олди чевари бўлган онам тиккан дўппиларни кийиб келган отамнинг мендан дўппи сўраши ҳайрон қолдиргани рост. Илтимос бир неча бор такрорлангач, бор диққатимни, маҳоратимни жамлаб, дўппи тикдим. Дадам уни кўлларига олиб, бошларига кийиб, шунчалар қувондиларки! Меҳнатимга берилган баҳодан, рағбатдан мендан бахтиёр одам

ижодиди ҳам бор бўй-басти билан намойён бўлади. Ўсунари Кабатанинг Нобель мукофотини олиш маросимида сўзлаган нутқида ҳам япон фалсафасининг нозик қирралари акс этган.

Юртимиз қўлоқчилик мактаблари ривожиди риштонлик қўли гул хунармандларнинг ҳам ҳиссаси салмоқлидир. Чарос Низомидинованинг «Мовий сопол сирлари» мақоласида бу санъатнинг бешиғи дея эътироф этилган Риштон қўлоқчилик мактаби, унинг ривожланиш босқичлари, тупроқдан мўйхизга барпо этаётган соҳир бармоқ соҳиблари ҳақида сўз юритади.

«Қўлёмалар ёнмайди» рукидан бу гал Ўзбекистон Қарамоғи, Ўзбекистон халқ шоири Абдулла Ориповнинг ноёб битик ва суратлари жой олган. Уларга боқиб, журналхон ҳақиқий истейдод эгалари қўлёмаларида барҳаёт яшашига ишонч ҳосил қилади. Тахайюлга чўмиб, ўтаётган умрига мазмун бағишлаш ҳақида ўйлайди.

Журналнинг ушбу сониди янги — «Таҳам қатидаги жаҳоир» рукининг ташкил этилгани ўқувчи учун аҳойиб янгилик бўлиши шубҳасиз. Бу лойиҳадаги илк мақола табиблар шоҳи, қомусий билимлар соҳиб Абду Али ибн Синонинг ўз қўли билан битган таржimai холи бўлиб, бундан салкам қирқ йил олдин илк бор «Гулистон» журналида чоп этилган.

Онанинг фарзандига меҳри ҳақида қўллаб бадий асарлар ёзилган. Бироқ академик Матёкуб Қўшжоновнинг «Ўғлига илҳақ она» бадисаси урушга кетган фарзандини соғиниб, қўзлари йўлга тикилган волида ҳақидаги энг таъсирчан битикдир. «Момон мени бағрига тортиди, қўзёшлари тиркираб оқиб, гимнастёркамни хўл қилиб юборди. «Жумавойимни кўрган қўзларингдан ўргилай» деб қайта-қайта қўзларимни силади, «Жумавойим билан ушлошқон қўларингнан» деб этлари қуруқшаб кетган қўллари билан қўллариимни узок вақт ушлаб турди. Кейин эсон-омон қайтганим билан қўллади ва қисқагина эсон-омонлик сўрашди-да, нигоҳини менга тикиб, Жумавойини сўради».

Йигит хорижда, қиз Ўзбекистонда бўлса, уларнинг розилигини, гувоҳларнинг гувоҳлигини телефон орқали олиб, йигит-қизни никоҳлаб қўйиш мумкинми? Бу каби саволлар ҳаётимизда қўллаб ўчайди ва ҳақиқат ҳам осон жавоб топавермаймиз. Халқимизнинг бу эҳтиёжини теран англаб, журналда «Ўрганганим ўзинг...» руки ташкил этилгани ўқувчилар учун аини мудоаодир. Нозик саволларга Ўзбекистон мусулмонлари идораси раисининг ўринбосари, шайх Абдулазиз Мансур жавоб берган.

Журналдан «Ўзбекистон ва Хитой маданий алоқалари: мусликий қолғулар мисолида», «Мустақил тараққиёт йўли — ноёб ҳодиса», «Қарамоғлик — ҳаётсеваарлик ва инсонпарварлик феномени», «Тараққиётнинг қўш қаноти», «Ўзбекистонда ёнган ҳафсизлиги тарихидан» сингари долзарб илмий мақолалар, маданий ҳаёт янгиликлари ҳам ўрин олганки, улар ўқувчига маънавий завқ, янги билим бериши шубҳасиз.

Хайридин МУРОД

Маънавий ҳаётимиз кўзгуси

катта бойлиги — еридан маҳрум этди. Советларнинг бундан муддаосини муаллиф қўйидаги фикрлар билан лўнда ифодалайди: «Мазкур декрет ҳар томонлама пухта ўйланиб қабул қилинган эди. Бундан қўзланган асосий мақсад эса халқнинг ҳуқуқини тортиб олиб, оёқ-қўлини занжирлаб тобе қилишдан иборат бўлган. Шундай бўлди ҳам. Ери тортиб олинган одамлар раҳбарларнинг оғзига қараб кун кечиришга мажбур эди. «Катталарнинг айтгани айтган, дегани деган. Ҳеч қандай эътирозга ўрин қолмаган. Чунки ерсиз, ишсиз, маошсиз, нонсиз қолган халқни бошқариш осон. Буни собиқ иттифокнинг ўша даврдаги раҳбарлари яхши билган».

Биринчи Президентимизнинг «Қишлоқда яшовчи ҳар бир оилани томорқа билан таъминлаш, уларга яқна тартибда ўй-жой қуриш учун барча шарт-шароитларни яратиб бериш ҳақида»ги қароридан сўнггина халқимиз елкасига офтоб тегиб, ҳаётида ўзгаришлар рўй беради.

Журнал ижодкорлари бу гал ўқувчиларни Қорақалпоғистон сафарига қорлайди. «Тасвир ва таассурот» рукида берилган фотосуратлар орқали ўқувчи кишлоқ йилларида қардошларимиз ҳаётида ўз берган ижобий ўзгаришлар, барча соҳаларда кечаётган изчил янгилинишлардан хабардор бўлади.

Шодмонкул Саломнинг «Маънавият қирғоқларидан туриб...» инсоният маънавиятига дахлдор муҳим масалалар юзасидан билдирган теран мулоҳазалари ҳам ўқувчида муайян фикрларни пайдо қилиши шубҳасиз.

Доим оналар ва қизлар ҳақидаги мулоҳазаларни ўқиш-

йўқ эди». Отанинг эътибори, рағбати қиз бола учун ниҳоятда муҳим. У табиятан нозик хилқат этиб яратилгани туфайли доим отаси, акаларига суянади. Бўлғуси умр йўлдоши ҳам отаси сингари фазилатлар эгаси бўлишини истади.

Халқимизга хос бағрикенглик, миллатлараро тотувликни юртимизнинг барча ҳудудда кўриш мумкин. Шу эзгу одат туфайли мамлакатимиздаги барча миллат ва элат вакилларининг бирдамлиги аҳил оила фарзандлари каби таасир сурот уйғотилади. Бўз туманидаги 26-ихтисослаштирилган давлат умумтаълим мактаб-интернати директори Галина Цой фаолияти ва умр йўли ҳақида ҳикоя қилувчи «Кунботар жаҳоир» (Нозим Ашуралиев) мақоласини мутолаа қилган ўқувчи бунга ишонч ҳосил қилади. «Собиқ совет даврида чақалоққа қорейсча исм қўйилмасдиқ, — дея суҳбатда давом этади Галина опа. — Чунки СССР паспортини олиш учун русча исм қўйиш керак эди. Тўғри, бундай қарорни бирорта ҳужжатда учратмайсиз, бунақанги сиёсатлар зимдан олиб бориларди. Бора-бора бу ҳолат аянана тусига кирди. Маънавиятнинг энг катта томирларидан бирига шу зайл болта урилгани».

Истиклол туфайли бу каби ҳолатлар бўлмасдан тоғиб, юртимиздаги барча миллат ва элатларнинг ҳақ-ҳуқуқлари Конституцияимизда мустаҳкамланди.

Кунчиклар юрт — Япониянинг ўзига хос аяна ва қадриятлари асрлар оша дунёни ҳайратга солиб келмоқда. Биргина чой маросими ўтказилиш жараёнининг ўзидаёқ улкан маъно мужассам. Бу жиҳатлар ҳатто япон адб ва шоирлари

Хар гал икки-уч қадрдон, дўсту биродар ёки бир-бировини тузукроқ билишга улгурмай жиққамушт бўлаётган, мураси қочиб, келишолмаётган кишиларни кўрсам, Жалолидин Румийнинг ўша машҳур, тўрт мусофир ҳақидаги ҳикояти ёдимга тушаверади. Бир саҳий ўткинчи тўрт йўловчига — турк, араб, эронлик ва римликка озроқ пул бериб, ейишга нимадир сотиб олишларини тайинлаганида, тўрталови ҳам ўз тилида бараварига узум (инаб, ангур, истафил) хоҳлаётгани, бироқ бири иккинчисининг тилини тушунмай, маслакларини чигаллаштиргани каби кулгли ҳолатлар ён-атрофимизда талайгина. Ҳатто, ўзимиз ҳам катта-кичик конфликтлардан четда эмасмиз!

Файласуфлардан бири ўз замонида куйиниб айтган экан: "Бахшлашиш кўлларнинг кўлидан келади, оддигина суҳбатлашишни эса камдан-кам одам урдалади". Ҳақ гап! Ўтмишдаги урхо-ур урушлар, қиргинбарот босқинлар ўз-ўзидан рўй бермаган, кўпининг авра-астарини ағдарсангиз мамлакатлараро низолар, кишилар орасидаги арзирли-арзимас зиддиятлар сабаб эди. Икки бахсталаб суҳбатдош билан юзага қалқувчи келишмовчиликлар қадим аждодлардан мерос, асли. Мутахассисларнинг ҳисобига кўра, одамзод цивилизацияга қадам қўйганидан буён атиги уч ойгина қиргин ва урушларсиз яшабди. Хайратланарли-а? Низо, зиддиятларнинг охириги нуктаси уруш ва қиргинлар кифасида гавдаланаркан. Одатда, ўзаро қарама-қарши манфаатлар, муносабатлар электр симларидек туташиб, пов этиб ёнганидан кейин мурасасиз конфликтлар пайдо бўлади. Ҳеч ким умри якунигача асабузар можаролар, куйдиргичон конфликтлардан холи яшолмайди. Табиат қонуни шу! Ўрни келса, улар ҳаётимизнинг қафтдеккина қисмига, гоҳи ажралмас бўлагига ҳам айланади.

Танганинг биринчи томони

Хар нарсанинг яхши, ёмон томони бўлганидек, конфликтлар ҳам кишига ижобий таъсир кўрсатиб туради. Конфликтлар — абадийдир. Агар ҳайхотдек оламда икки киши қолганида ҳам конфликт уларнинг ёнида бамайлихотиб нафас олаверади. Мақсадлар, режалар ҳаққонийлиги, амалдаги юмушимиз нечоғли рўй-ростлиги, тўғри йўлни танлаганимизми ёки йўқ, кўп иккиланишларимизга яхши маънодаги конфликтлар баъзида ечим топади. "Ўзингни ойнада кўрмоқ истасанг, дўсту душман ҳузурига бори!" деган ҳикमत ҳам шунга монанд. Гоҳи одам нима қилаётгани, кетаётган йўли соз ё нобоплигини фарқлолмай иккиланганида, конфликтлар муқобил ечимга ишора бераркан. Албатта, зиддиятлар чоғида ўзини тутта билган, суҳбатдошига ҳурмат билан мурожаат қилиб, муаммога ҳолис ёндашган мурасасоз мақбул ечимни фойдасига ҳал этади.

Конфликтлар кишининг бир босқидан кейинги босқичга ўтишига, шахсининг ривожланишига, фикрларининг чархланишига, теваракни синчков кузатишга, атрофдагилардан нимадир ўрга-

Келинг, аҳил-иноқ бўлиб яшаймиз!

нишга, ҳуллас, шахсни муайян маънода таркиб топтиришга хизмат қилади.

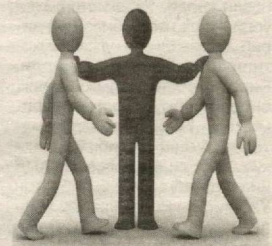
Рус танқидчиси В.Г.Белинский: "...қўрқув ва ихтилофларсиз ҳаёт ҳам, поэзия ҳам йўқ", деб айтган экан. Табиатнинг айнимас қоида-си шу: яхшилиқка ёмонлик, эзгуликка ёвузлик, бахтга қайғу, муҳаббатга нафрат ҳамиша эш. Қарама-қарши кутблар сабаб одамзод ўзини танийди, ёнидаги ҳамроҳини ўрганади, ҳаётга қарашини ўзгартиради.

Танганинг иккинчи томони

Уч-тўрт йил аввалги воқеани эслаيمان. Илмий иш-диссертациялар ҳимояси бўлаётган эди. Овозидан ўзига ишончи бандлиги шундоқ билиниб турган қиз ҳимояга киришди. Комиссия аъзолари навбати билан савол беришгач, охириги гап комиссия раисига қолди. Раис ўрнидан вазмин кўзғалиб, кўлидаги кўзойнагининг гардишига хиёл термулганча, саволларга ўтди. Ҳимоячининг ҳар қайси жавоби чиқитга чиқар, "Йўқ, ҳато!", деган сескантирувчи хитобдан тинглаётганларнинг ҳам эти уншарди. Раиснинг бундай муносабатидан муроди не, ҳеч ким билмас, ҳамма бир-бирига саволмуз қарашдан нарига ўтмасди. Қизгина ҳам бўш келмади. Анча тортишди, фойдаланган адабиётларини номма-ном санади, барибир вазият юмшамади. Ўртада ҳақиқий кураш кетар, ким ҳақ ё ноҳақлигининг фарқи ҳам қолмади. Охири, қиз таранг ипни шартта узиб, йиллаганича хонадан чиқиди кетди. Ёзилган ишнинг тақдири нима бўлди, неча баҳо қўйилди, унисидан беҳабарлигимча қолдим... Шу воқеадан кейин илм-фан оламидаги конфликтлар анча шиддатли, салгина беқарор, аёвсиз, қаҳри қаттиқ экан, дея ҳулоса чиқардим.

Конфликт атамасини ЎЗМУ ўқитувчиси Гулнора Нишонов ва тўлароқ маънода изоҳлаб берганди. "Деярли ҳар кун конфликтларга дуч келамиз, — деганди Г.Нишонов. — Одамларнинг уришиши, жанжаллашиши, куч ишлатиш, бир-бири билан тўқнашиши, бировларни айблаш, сўкиниш, ғазабланиш, жаҳл билан гаплашиш, кесатиш, бировларни уриб-туртиш, дўқ

қилиш, қўрқитишга уриниш, таҳдид қилиш, пичинг билан гапириш, тўғри сўзлар мазмунини бузиб талқин этиш, кишининг ортидан гапириш, қасд қилиш, жисмоний зўравонлик, зўрлаш, шантаж, бировларнинг оёғидан чалиш, камситиш, гуруҳ-гуруҳ бўлиб айримларни яккалаб қўйиш, дилсийҳлик, ҳафагарчилик, нафрат ва қасос, атрофдагиларни менсимаслик, кибр, ўзини бошқалардан устун қўйиш, кек сақлаш, нафсо-

деган янглиш стереотиплар гоҳи боши берк кўчадек туюлади. Йўқ, конфликт одамлар орасидаги муносабатни бузмайди. Икки қарама-қарши томон конфликтни ижобий бошқармаса, бир-бирини писанд этмай, фикрларини англашдан қочса, ҳар ким манфаатини устун қўйиб, "Мен, фақат ўзим!" деб турса, алоқалар чокидан сўкилиши тайин. Конфликт лабиринтга ўхшайди. Айқаш-уйқаш йўлакларидан то тўсиксиз йўналиш топилгунча, мурасасизлар тинмай айланаврадидилар. Ёчимни топиш учун лабиринтга сал тепароқдан қараш кифоя. Одатда, конфликтнинг икки томони бўлади. Бир томон зиддиятни қучайтирса, кейингиси, буни пасайтиради. Кимдир бузгунчилик, мурасасизлиқни танласа, бошқаси таранг тугунларни бўшаштиришга, яқдилликка интилади. Конфликт қанчалик мураккаб бўлмасин, асоси бузгунчилик ва яратувчилик билан мустаҳкамланган.

Иккинчи стереотип — конфликтнинг фожиага тенглаштирилиши! Бекорчи ваҳималар сабаб, зиддиятлар янада чигаллашиши тайин. Уларга ҳавотир кўзи билан эмас, қарра жадвалидек қарашга қўнқомқоқ керак. Конфликтни инсонлар эмас, вазиятлар ва манфаатлар вужудга келтиради. Улар халқаро, оилавий, ҳудудий ҳамда шахс, миллат, давлат, маълум гуруҳлар ўртасида рўй беради. Конфликт вазиятни бор ҳолича, эмоциялардан холи қабул қилиш унинг фожиадек кўринган бўртиқларини яширади. Воқеага ҳолис ёндашиш энг мақбул ечим, асли. Туб моҳиятини суриштирганда, конфликт одамнинг ўсиши, улғайиши, синовларда тобланиши учун қулай восита. Хатодан қўрқмай, тавақкалига, бироқ ўйлаб ташланган қадам, маррага тезроқ элтади. Конфликтлар пайтида алдамчи ҳаёлларга бериш бемаъниликдан бошқа нарса эмас. Муаммога реал нигоҳ, самарали ечим тақлифи билан қараган кишигина ўйинда ғолиб макomini олади.

Конфликт оқибатида биринчи галда соғлигимизга путур етади. Асабнинг бузилиши, кимгадир бакириш, йилғлаш, муттасил сўкилиш, руҳий азобланиш кишининг физиологик, психологик са-

ломатлигига раҳна солади. Ёнг ёмони, стресс сурункали касалликка айланади. Олимларнинг аниқлашича, стресс исканжасидаги бемор очик ҳавода сайр қилса, руҳий зўриқшининг 42 фоизидан, чой ёки қаҳва ичса 54 фоиз, musiqa тингласа, 61 фоиздан, китоб мутлаасида дарднинг 64 фоиздан қутуларкан.

Конфликтнинг бузғунчи зараридан кўра, яратувчилик фойдаси икки томон учун ҳам бирдек самарали. Бунда тарафларнинг яширин имкониятлари очилади, муаммога юзаки эмас, теранроқ қарашга одаланади. Ишонч, самимилик, ҳамкорлик ва ҳақиқатни тан олишдек муҳим муносабатларга кўприк ташланади. Одамлар умумий маслаклар остида бирлашадилар. Сўнг киши ўз позициясини аниқ белгилаб олиш, ўзини ўзи баҳолашдек мураккаб босқичга қадам қўяди. Конфликтлар томонларнинг ихтиёрий келишуви, симметрияли (икки тараф ҳам ё ютади, ёки ютқизади), ассиметрик (зиддиятда фақат бир томон ютади) ечимларнинг топилиши, тўхтатилиши, унинг каттарок низоини келтириб чиқариши, сўнг аста "ўчиб", "сўниши", ахирини, барҳам топиши каби ечим гуруҳлари мавжуд.

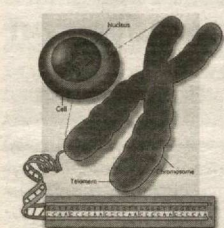
Тилшунос мураббийимиз семинар машғулотларини "Бошқа одам, у сенга қанчалик яқин бўлмасин, сендан бошқача фикрлаши, айро хулосаларга келиши мумкин", деган ҳулосаси билан якунларди доим. Чиндан, ўртасида ихтилоф тугилган икки кишининг сўзларига қўлоқ берсангиз, иккинсининг ҳам турфа қарашини борлиги, ўша фикрини қаршичилигига уқтиришга уринаётганини кузатасиз. Эҳтимол, бари яхшиликкадир, лекин мурасоимдорлар билан ҳал этилган муаммо, якуни хайрли тугаган конфликт норозии томонларга баб-баравар фойда беради. Муҳими, вазиятга оқилона, ҳолис ёндашилса, бас! Бекорга ота-буваларимиз: "Бир кун жанжал чиққан уйдан қирқ кун барака қўтарилади", деб айтишмаган.

Чарос НИЗОМИДДИНОВА тайёрлади.

2017-yil 21-yanvar, № 6 (8967)

ОРГАНИЗМ НЕГА ҚАРИЙДИ?

Скриппс институти (АҚШ) олимлари хужайралар қаришининг асосий сабабини топгани ҳақидаги илмий мақола «Science» журналида эълон қилинди, дея хабар берди «EurekAlert!».

Биологлар ушбу хулосаларга келгунга қадар ТЗАР протеинини ўрганиб, таҳлил қилди. «Ушбу оксил теломер узунлигининг юқори чегарасини белгилайди, — дея илмий иш мазмунини ҳақида қисқача тўхталди муаллифлардан бири Лаззери Денчи. — Бу хужайралар кўпайишига имкон яратади, бироқ биз кутган даражада эмас».

Янги бирикма бу борада кашф этилган сўнгги ўйилликдаги иккинчи топилмадир. Ундан олдин штерлин комплексида теломеразлар ва оксил фермент (тирик хужайрада ишлаб чиқариладиган ва организмда модда алмашинувини тартибга солиб турадиган органик моддаларнинг ўзаро боғланишини назорат қилувчи бирикма аниқланганди.

Теломерлар — хромосомаларнинг уч қисми бўлиб, улар инсон танасидаги ҳар бир хужайрада бор. Теломерлар инсон ДНКсини зарар кўришдан ҳимоялайди. Хужайра бўлинганда теломерлар узунлиги қисқаради. Теломер узунлиги тугаганда эса хужайра бўлинишдан тўхтади ва нобуд бўлади.

Олимларнинг фикрича, уларнинг ҳажми боалиқдан бошлаб қисқара бошлайди: балогат даврининг ўрталарида қисқариш икки барабар ортади ва қарий бошлаганда тўрт марта кўпаяди. Бу эса инсон организмни қаришининг асосий сабабларидан биридир. Теломерлар қисқаришини камайтириб, аксинча уларни узайтиришга эришилса, одамлар узоқ умр кўради.

Ўтган йили бир гуруҳ канадалик олимлар ҳам теломерлар билан боғлиқ қизиқарли илмий хулосаларини баён этганди. Унда келтирилишича боалиқда чекилган азоб ва йўқотишлар инсоннинг тез қаришига олиб келади. Хусусан, боалиқда бошдан кечган азоблар, инсон хромосомаларининг ДНКни ҳимоялаш бўлагини қисқартираркан.

ЗАРАРЛИ ОДАТДАН САКЛАНИНГ

Океанорти олимлари аксарият ёшлар тамаки ўрнида фойдаланган электрон сигарет инсон организмни учун зарарли эканини исботлаб бергани ҳақида «Nicotine & Tobacco Research» журналида ёзилди.

Мутахассислар бунинг учун 108 нафар кўнгиллининг электрон сигаретларга бўлган реакциясини ўрганиб чиқди. Уларнинг айримлари кўнига 8,7 марта, айримлари ҳафтасига 6-7 марта чекадиганлар эди. Кейинги пайтларда фаол чекувчиларнинг қарийб 80 фоиздан кўпи электрон сигаретга «ўтиб» олганди.

Тадиқотчилар 1 соат мобайнида кўнгиллилар тамаки чекадими ёки вейпинг учун ингальторлардан фойдаланадими, деган саволга ойдинлик киритишга ҳаракат қилди. Натижа шу бўлдики, тамакига ўхшаш ҳар қандай восита одамларнинг сигаретни ташлашида ёрдам беролмайди, аксинча, чекиш хумори янада ортишига сабаб бўлади.

Мутахассислар фаол чекувчиларга агар чекишни камайтиришса, пул мукоти олишларини айтишди. Маълум бўлишича, сигаретдан қутулишни истaganларга тамаки ўрнини босувчи воситалардан фойдаланиб туриш амалиёти наф бермаган.

— Электрон сигаретлар одатий тамакига ўхшамайди, шу боис кўпчилик у чекишни ташлашига ёрдам беради, деб умид қилади, — деди олимлардан бири Андреа Кинг. — Бироқ бу воситалар чекишга бўлган истакни чандон орттиришининг гувоҳи бўлди.

Вейпинг — электрон сигарет чекишни тарғиб қилиш бўлиб, гоа муаллифларининг фикрича, бу — захарли тутун ютишдан фориг бўлишнинг энг самарали усули. Бироқ ингальтор ичидаги никотин, глицерин ва бошқа унсурлар махсус суюқлик ва бўғлатгичдан ўтиб, ўпкага тортилишидан ҳам унинг саломатлик учун нечоғлик зарарли эканини англаш мумкин.

Ўзингизни, ўз уйингизни асранг!

Азиз юртдошлар, барчамизга маълумки, ёнғин хавфсизлиги қондалари-га безътиборлик оқибатида жойларда вақти-вақти билан турли кўнғил-сизликлар, баъзан фожиали фалокатлар рўй бермоқда. Афсуски, ушбу жараёнда айрим фуқароларимиз маънавий, руҳий ва моддий йўқотиш-ларга ҳам дучор бўлмоқда.

Ана шундай нохушликларнинг ол-дини олиш ва одамларнинг тинч-осуда ҳаёт кечиришини таъминлаш мақсадида республикамиз бўйлаб ёнғин хавфсизлиги ойликлари ўтқа-зилмоқда, жойларда ёнғин хавфсиз-лигини таъминлашга катта эътибор қаратилмоқда. Бу эса соҳа вакиллари олди-га янада жиддий вазифалар қўяди.

Шу маънода, ёнғин хавфсизлиги хизмати ходимлари ҳар бир таълим муассасаси, жумладан, боғча, мак-таб, коллеж ва лицейлар, олий ўқув юртларида, шунингдек, ташкилот-лар, корхоналар, аҳоли яшаш жой-лари, маҳаллаларда профилактик чора-тадбирлар — тушунтириш, фав-қулдода юз берган ёнғин этказиши мумкин бўлган зарар ва талофат-лар, ёнғин келиб чиқиши сабаблар-

ри ва оқибатлари хусусида кенг қам-ровли тарғибот ишларини олиб бор-моқда.

Аммо шу ўринда қиш фаслини омон-эсон ўтказишимиз фақат соҳа вакиллариининг эмас, балки ўзимиз-нинг масъулиятимиз, жонқуярлиги-мизга ҳам боғлиқ эканини унутмас-лик жоиз. Хусусан, газ ва электр энергиясидан ўзбошимчалик билан фойдаланиш, шунингдек, қўлбола иситиш воситаларини ишлатганда юз берадиган нохуш ҳолатлар оқибатларидан оила аъзоларимиз-ни, айнқиса аёллар ва болаларни доимий тарзда огоҳлантириш ло-зим.

Шундай экан, келинг, ўз уйимиз-ни, маҳалламизни ўзимиз асрайлик. **Э.ЖҲРАБЕКОВ,**
12-ХҲО кичик сержанти

ЭНГ ЯХШИ СМАРТФОНЛАР АНИҚЛАНДИ

«Benchmark.com» сайтида келтирилишича, мутахассислар 2016 йилда ишлаб чиқарилган энг бақувват смартфонлар рейтингини синтетик тест ёрда-мида аниқлади.

Унга кўра, биринчи ўрин «iPhone 7 Plus» смартфонига берилди. Компания мутахассислари 181 минг балл тўпла-ган. Ундан кейинги ўринни ҳам ушбу компания телефони

— «iPhone 7» эгаллади. Тест натижаларига кўра, у 172 минг балл жамғарди. Бунга андройднинг оператив хотираси ҳажман кичиклиги сабаб бўлди. Уч-ликни, ўтган йили Хитойда энг самарали қурилма деб ном олган «OnePlus 3T» 163 минг балл билан тўлдирди.

Энг яхши смартфонлар ўнлиги-да, шунингдек «LeEco Le Pro3», «Moto Z», «OnePlus3», «Xiaomi Mi 5s» ва «Mi 5s Plus», «Asus Zenfone 3» ва «ZTE AXON 7» ҳам қайд этилди.

Бундан ташқари, мутахассислар Android ва iOSнинг оператив тизим-ларига қараб ҳам алоҳида рейтинг-ни шакллантирди. Унга кўра, энг са-марали Android-смартфон сифати-да «OnePlus 3T», iOS ғажетлари ора-сида эса 12,9-дюймли «iPad Pro» энг яхши деб эътироф этилди.

«AnTuTu» синтетик тести якуний параметрларни техник воситаларнинг процессорлари қуввати, оператив хо-тираси тезлигига кўра белгилайди. Ушбу дастур айна пайтда мобиль алоқа воситалари сифатига аниқ баҳо бериш учун қўлланилаётган энг яхши тест-лардан бири ҳисобланади.

ЕР ЯДРОСИНИНГ 5 ФОИЗИНИ ҚАЙСИ УНСУР ТАШКИЛ ЭТАДИ?

Япон геофизиклари Ер ядросида йўқотилган унсур — сайёраимиз-нинг темир ва никелдан кейинги учинчи асосий қатламининг табиа-тини аниқлади, дея хабар берди «BBC News».

Олимлар ушбу ноёб топилма ҳақида ўтган йилнинг декабрь ойида Сан-Франциско шаҳрида бўлиб ўтган Америка геофизиклари уюшмаси конференциясида батафсил маълумот берган.

«Биз темир ва никель қотишма-сини эритишга қодир кремнийни Ер қатламидаги асосий унсурлардан бири деб ҳисоблаймиз. У Ернинг ички ядросининг тахминан 5 фоизи-ни ташкил этади», деди илмий иш муаллифи, Токио университети олими Эйдзи Отани.

Тадиқотчилар ўз фикрини янада аниқроқ тушунтириш ва асослаш учун лаборатория шароитида Ер қазрининг кичрайтилган моделидан фойда-ланди. Унга юқори босим берилиб, ҳарорати оширилганда, қаттиқ ядро радиуси 1,2 минг километрга етган. Маълумки, ядронинг 85 фоизини те-мир, 10 фоизини эса никель ташкил этади.

Олимларнинг илмий изланишлари натижасида қолган беш фоизни қайси унсур (ёки унсурлар) ташкил этиши ҳам топилди. Бироқ айрим танқидчилар японларнинг учинчи элемент кремний деган гипотезасини инкор этмоқда. Уларнинг фикрича, у кремний эмас, балки кислород бўлиши мумкин экан.

З.ХОЛОВ тайёрлади.

Қуролов Қобулжон Қулмановичнинг 08.00.01 — Иқтисодиёт наза-рияси (иқтисодиёт фанлари) иxtисослиги бўйича «Бозор муноса-батлари шароитида иқтисодий таълим тизимининг такомиллашу-ви қонуниятлари» мавзусидаги докторлик диссертациясининг ҳимоя-си Тошкент давлат иқтисодиёт университети хузуридаги фан док-тори илмий даражасини берувчи 14.07.2016.1.03.01 рақамли илмий кенгашининг 2017 йил 31 январь кuni соат 14:30 даги мажлисида бўлиб ўтади.

Манзил: 100003, Тошкент шаҳри, Ўзбекистон шохқўчаси, 49-уй. Тел.: (0-371) 232-64-21; факс: (0-371) 232-60-01; e-mail: tdiu@tdiu.uz

Хван Олег Инокентиевичнинг 14.00.24 — Суд тиббиёти иxtисос-лиги бўйича «Қорин ва қорин орти бўшлиғи аъзолари жароҳатлари-ни суд тиббий баҳолаш» мавзусидаги докторлик диссертациясининг ҳимояси Тошкент тиббиёт академияси хузуридаги фан доктори ил-мий даражасини берувчи 14.07.2016.Тib.17.03 рақамли илмий кенга-шинг 2017 йил 2 февраль кuni соат 13:00 даги мажлисида бўлиб ўтади.

Манзил: 100109, Тошкент шаҳри, Олмазор тумани, Форобий кўча-си, 2-уй. Тел.: (0-371) 150-78-28, 214-83-11; e-mail: info@tma.uz

Мирзо Улугбек номидаги Ўзбекистон Миллий университети жамо-аси Иқтисодиёт факультети илмий ишлар бўйича декан муовини Фазлиддин Хошимовга волидаи муҳтарамаси **МАШКУРА аянинг** вафоти муносабати билан унинг яқинлари ва оила аъзоларига таъзия билдиради.

Меҳр қолур, муҳаббат қолур

Инсон инсонга улашиши мумкин бўлган энг олий туйғу меҳр бўлса керак. Оддийгина неъматни яқинларимизга беминнат узата олсак, шунинг ўзи қувонч эмасми?

Тахририятимизга келаётган хатлар мазмун-мундарижаси билан танишганимизда, кўпчилигида инсонийлик, одабийлик муносабатлари улуғланади. Жигарларнинг бир-бирига меҳри бекиёс, устоз шогирдидан миннатдор, шогирд устозининг изидан боргиси бор. Ҳамкасб ҳамкасбига ниманидир ўргатади. Ўқитувчи маъюсина бўлиб ўтирган болакайнинг кўнглига йўл топгиси келади. Кўраясизки, турли ҳолатларда кишилар бир-бирига меҳр-муҳаббат ҳада этмоқчи. Бу қанчалар ёқимли ҳолат.

Ер қурра-сида мен учун азиз бўлган бир чаман бор. Бу мен туғилган жаннатмонанд Ўйрот қишлоғидир.

Қишлоғимга!

Қишлоғининг арзийдиган нима-си бор, деб сўрасиз. Атиги 400 ҳўжалиқдан иборат кичик қишлоқнинг таърифу тавсифини. Касби туманида катта-кичик оғзидан бол томиб келтиради. Бу қишлоққа жонимнинг илдири туташган. Гўёки ундан оёғимни узсам, ўша илдишим ҳам узиладигандек, Ватансиз ҳавода муаллақ қолгандек бўламан. Ҳар бир қишлоқдошим, жонли-жонсиз нарсалар, ўсимлик, ҳаво, сув, ҳамма-ҳаммаси мен учун азиз ва табаррук. Ҳар гал қишлоғимга бориб келсам, худди улўғ манзиллардан қайтгандай энгил хис этаман ўзимни. Ёзда бўлса, зилол сувли ариқлар мени ўзига қорлайди, чорлайверади. Ўша кичик ариқ мен учун дунёдаги энг катта дарё, денгиз, океанлардан ҳам улкандек.

Сенда кўз очдим бағрикенг, сажийкалб ўйротликлар меҳридан қониб яшадим. Бошимни силаган барча меҳрибонларим омон бўлсин. Ўйротим, эрка ва ардоқли фарзандларингдан бири сенга ўз бағишловини ҳада этмоқда, қабул қилгин.

Нилуфар ТУРСУНОВА

Қарши шаҳри

Термиз шаҳридаги 12-Меҳрибонлик уйи негизда умумтаълим мактаби бор. Бу ерда сокин муҳит ҳукмрон.

Малакали устоз-мураббийлар ўз зиммасига юклатилган вазифаларни аъло даражада ўтапти. Ичкаридан туриб раэм солинса, улар қалби бола юрагига туташ эканли-

Дилдан суҳбат

ғини илғайсиз. Муассасадаги илик муҳит уни турли таъши ва ички хавф-хатарлардан асраб тургандек, назаримизда. Тарбияланувчилар ягона оила муҳитининг паст-биландига мослашиб олган. Воҳадаги ушбу меҳр маскани тарбияланувчиларига ҳар бир ходим ижтимоий келиб чиқиши, миллати, лавозимидан қатъи назар, ота-она, опасингил, ака-укадек муносабатда. Педагогик жамоа таркибида бўлганим боис, бу ҳолат менга ҳам таниш.

7-синфда она тили дарси. Саломлашувдан сўнг ўқувчиларимга юзланаман. Синф журналини очиб, йўқлама қилдим, давомат жойида.

— Шабнам Абдусаломова, аввалги дарсда қандай мавзу ўтганди?

— Тасдиқ ва инкор сўзлар.

— Жуда яхши. Ўйга берилган ва-зифани тайёрладингизми? Қайси машқ берилган эди?

— 290-машқ. Бирок уй вази-фасини бажаролмадим, устоз, чунки машқ шартда "Отам билан

Болажоннинг тилаги

Иккинчи соат математика бўлиши керак. Дарс бошланишидан олдин аъзойи-бадананда симиллаган оғриқ турди, сабабини биллолмадим. Ўтиб кетавермади. Ўқувчиларимнинг нигоҳи менга қадалган, оғриқ ҳамон пасайгани йўқ. Бир амаллаб, ўқувчиларга тарқатма материаллар улашиб чиқдим. Негадир болажонларнинг ҳам шашти паст. Кузатиб турибман, берган топшириғимни улар ҳафсаласизлик билан бажаришяпти.

Синфхонада ғалати ҳолат ҳукмрон. Ўзимни ўнглолмаяпман. Ўқувчиларим менга қарашади, мен уларга боқаман. Дарс — дарс, унга хиёнат қилиш керак эмас. Сохта дадиллик билан иккинчи топшириққа ўтдим.

Ўқувчиларимдан бир нечтаси халёлчан. Ажабо, мендаги безовталиқ

Tuyg'u

уларга ҳам "юкдимикан"? Қандай вазият рўй бермасин, касбимга содиқ қолишим керак. Гарчанд ўзим бир ҳолатда бўлсам ҳам, ўқувчиларимнинг кайфиятини кўтаришга масъулман: "Топшириқни тўғри бажараясизлар, аммо тушунмадим, кўпчилик нимадандир ҳафадек? Қани, ҳаммамиз жилмаямиз!" де-

дим иложи борица қувноқлик билан. Шунда ерга урса, қўкка сапчийдиган ўқувчим Элёр секин ўрнидан турди-да: "Устоз, ўзингиз ҳам бугун бошқачасиз. Нима, маъназгиз бўлмаяптими? Илтимос, устоз, сиз касал бўлманг, хўп?" деди ўпкаси тўлиб ва гапини тугатар-туғатмас лаблари пирпираб, йиғлаб юборди. Унинг бу ҳолатидан кейин гўёки танамдаги оғриқ тарқалгандек бўлди. Беғубор ва сажийкалб болажоннинг тилаги наинки бутун синфга, балки оддийгина муаллиманинг қалбига илиқлик олиб кирди...

Ёркиной АСИЛОВА,
Янгиқўрғон туманидаги
42-мактабнинг
бошланғич синф ўқитувчиси

Акамга мактуб

"Ассалому алайкум, акажоним! Аҳволларингиз яхшими? Олисларда соғ-омонмисиз? Сизни жуда соғинганимни тасвирлаб беролмайман. Соғлигингиз яхшими? Ўзга юртларда қийналмай ўқишингизни давом эттираясизми? Қандай ютуқларга эришдингиз, нима янгилар бор?"

Акажон, интернетдан жўнатган расмларингизни отамга, онамга, қариндош-уруғларимизга кўрсатганимда, хурсанд бўлишди. Фақат онам суратингизга термулиб туриб, "Боламнинг ранги сал синиққандайми? Озиб қолбди. Мусофир юртларда иссиқ-сувуғидан ким ҳам хабар оларди? Болапакир еганда еб, емаганда оч-наҳор юргандир-да, ўқийман деб. Парвардигор уни ўз паноҳида асрасин", деб қўйди ҳўрсиниб. Акажон, ўзингизни эҳтиёт қилинг.

Биз соғ-саломатмиз. Ўқитувчиларимиз сизни сўраб туришади. Айниқса, математика ўқитувчиси синфдошларимиз олдида менга "Сенинг акам мактабимиз фахри, ўқишни тугатиб келса, Ўзбекистонни ривожлантириш учун хизмат қилади", деди. Фурурланди кетдим. Синфдошларим эса менга ҳавас билан қарагандек бўлдилар. Биз сиз билан фахрланамиз, илм ис-таб, келажакда Ўзбекистонни гуллаб-яшатишдек эзгу ният дилингизга жо бўлган, буни барчамиз биламиз. Сизнинг ривожланган давлатда таълим олишингиз учун барча имкониятлар-

ни яратиб берган Ўзбекистонимиз, унинг Биринчи Президенти Ислам Каримовдан бир умр миннатдор бўлсак, арзийди.

Онам ҳар куни дастурхон бошида дуога қўл очар экан, сизнинг эсон-омон оиламиз бағрига қайтишингизни Оллоҳдан сўрайди. Телеэкранда тўғри йўлдан адашган, алданиб афсус-надоматда қолган ўзбек йигитларини кўрсатса, онамнинг бир хавотирига ўн хавотир қўшилиди: "Акамга тайинлагин, фақат ўқишини ўйласин, турли гуруҳ ва оқимларга алданиб, бизга иснод келтирмасин. Ҳозир дунё нотинч. Ишқилиб, акам берган оқ сутимни оқласин".

Онам ҳақ. Акажон, биламан, сиз илм-маърифат эгаллашни ҳамма нарсадан устун қўядиган, ақлли, имонли, инсоф-диёнатлисиз. Ҳамиша етти ўлчаб бир кесасиз. Шунинг учун ҳам сизга хорижий давлатда ўқиш насиб этди. Бундай имкониятни ҳамма ҳам қўлга киритавермайди. Сиз ҳар доим ният қилардингиз: "Кўрасан, ҳали ўз соҳамнинг "зўр эгаси" бўлиб етишаман, Ўзбекистон учун жонимни фидо қиламан. Ота-онамга, Ватанимга муносиб фарзанд бўламан!". Ўша кунларга жуда оз қолди. Илоҳо, ниятингизга етинг. Барча оила аъзоларимиз номидан сизга ушбу мактуб орқали меҳр-муҳаббатимизни йўллаймиз. Салом билан, синглингиз".

Садоқат АЛИШЕРОВА

Янгибод тумани

Хатларни Асолат АҲМАДУЛОВА саралади.

2017-yil 21-yanvar, № 6 (8967)

Миллий ҳаракатли ўйинлар зарурати

Юртимизда қадимдан шаклланган миллий қадриятлар ва анъаналаримиз, халқимиз тафаккури ва қизиқишлари инъикоси бўлган халқ ўйинларини мазмунан бойитиб, халқро миқдосга олиб чиқиш, кураш усталарининг бетакрор маҳорати ва бой тажрибасини тиклаш орқали миллий ҳаракатли ўйинларимиз дурдоналарини ёшларимиз онгига синдириш, уларнинг қалбида ватанга садоқат ва меҳр-муҳаббат туйғуларини шакллантириш муҳим масалалардан биридир.

Шу боис аҳоли орасига чуқурроқ кириб, ёши улуг инсонлар билан суҳбатлашяпмиз. Улардан кўпчилик билмаган халқ ўйинлари ва миллий ҳаракатли ўйинларимизни сўраб-суриштираяпмиз. Бу борада 2015 йил 4 сентябрда қабул қилинган янги тахрирдаги «Жисмоний тарбия ва спорт тўғрисида»-ги қонунимиз муҳим дастуриламал бўлмоқда. Унда миллий спорт турлари ва халқ ўйинлари хусусида ҳам тўхталиб ўтилган. Хусусан, жисмоний тарбия ва спорт соҳасидаги давлат сиёсатининг асосий йўналишларидан бири — Ўзбекистоннинг миллий спорт турлари ва халқ ҳаракатли ўйинларини ривожлантириш ҳамда оммалаштириш учун шарт-шароитлар яратишга эътибор қаратиш лозимлиги белгилаб қўйилган.

Ҳар бир халқ, ҳар бир миллат аввало фарзандларни соғлом бўлиб вояга еттишини истайди, маънан ва жисмонан камол топиши учун қайғурди. Бунда спортнинг, айниқса, ота-боболаримиз, момоларимиз севиб ўйнаган, миллий қадриятга айланган ҳаракатли ўйинларимизни ўргатиш, шуғулланиш катта аҳамиятга эга.

Болаларимиз бу ўйинларни ўйнаш асосида меҳнатсеварлик, жамоавийлик, дўстлик каби умуминсоний тушунарларни теран англаб етади. Натижа қандай бўлишидан қатъи назар, рақибни ёки рақиб жамоани ҳурмат қилишни ўргатади. Қолаверса, ҳаракатли ўйинлар куч-қувватни тежаш, иродалилик, яъни «ог'зидagi ошни олдимаслик», қулай фурсатдан унумли фойдаланиш каби хислатларни ривожлантиради.

Масалан, «Отиб қочар» ўйинини олайлик. Унда чакқон, хушёр, эпчил бўлмаган бола тўпга чап беролмай, тезда ўйиндан чиқади. Ёки «Бўрон» ҳаракатли ўйинида ким кучли, чакқон ва бақувват бўлмаса тўпни олдириб қўйиб, кейин рақиб ордидан қувиб, кўп овор бўлади.

Асрлар оша халқимиз билан бирга минглаб довларлар ошиб келаётган бой анъаналаримиз қаторида турадиган миллий ҳаракатли ўйинларни, шукрки, ҳали ҳам жойларда болаларимиз севиб ўйнаётти. Аслида ўзбек ўғил-қизлари бу ўйинларни ўйнамай улғайиши мушкул. Чунки уларда шу халқнинг, аниқроғи, унинг киндик қони тўқилган тўпроқнинг ранги, вазирилиги ва айни кезде улуғворлиги бор.

Улуг бобомиз, тиб илми султони Абу Али ибн Сино: «Ҳар бир ёшнинг ўз қонуни бор, болаликка хос қонун бу — ўйин ва фаол ҳаракат», дея таъкидлаган. Демак, биз катталар болаларнинг доимий

ҳаракатда бўлишига эътибор қаратишимиз лозим. Японлар мактабгача таълим муассасаларига қатнайдиган болалар серҳаракат ва хушчақчақ бўлиб улғайишлари учун шариоит яратади, уларни эркин қўяди, шўхликлари учун баъзан жазоламайди. Хатто овозини баланд кўтариб, уришмайди ҳам. Лекин мактаб ёшига тўлган, қатъий интизом ўрнатилган. Айтмоқчимизки, ўзбек миллий ҳаракатли ўйинлари ҳам ўз мазмун-моҳиятига кўра, болаларни эркинликдан аста-секин интизомга, тартибга ўргатади.

Қадим-қадимдан Турон заминида ёш ўғил-қизларда айнан шу хислатларни шакллантириш, уларнинг жисмонан бақувват ва чакқон, тетик бўлиб ўсишларида миллий ўйинларимиздан — «Чўпон», «Отиб қочар», «Оқ тераки», «Кў терак?», «Тўптош», «Олиб қочар», «Тақия туширар», «Эшакминди», «Бўрон», «Елкада қураш», «Қубба», «Нишонга теп», «Кичик улоқ», «Оқсоқ қарға», «Ланка», «Оломон пойгаси», «Оқсуяк», «Тош уриш», «Бештош» ва «Чиллак» каби-ларда ким ёки қайси жамоа юқоридаги сифатларга эга бўлса, яъни интизомли бўлса, албатта галаба қозонади.

Миллий ҳаракатли ўйинлар ёшларни бириктириш, саломадлигини мустаҳкамлаш, дўстона ва соғлом турмуш тарзини шакллантиришда, қолаверса, юрт мудофеасига қамарбаста ўғлонларимизнинг жисмонан бақувват, ақлан етук бўлиб улғайишида кўплаб муҳим жиҳатларга эгалиги билан қадрлидир.

Умумтаълим мактаблари ўқувчиларини миллий спорт турларимиз ва миллий ҳаракатли ўйинларимизга кенг жалб этиш ўзининг самарасини бермай қолмайди. Афсуски, сўнгги пайтларда мактабларимизда миллий ҳаракатли ўйинларга деярли эътибор қаратилмапти... «Алпомиш» ва «Тўмарис» спорт фестиваллари ҳам гўёки «хисобот» учун

Bolalar sporti

ўтказилаётгандек таассурот қолдирмоқда. Ваҳоланки, халқимиз, айниқса, ёшларимиз бу ўйинларимизни қувонч билан кутиб олганди. Биргина мисол, Жиззах вилояти ва шаҳрида ўтган қизлар ва аёллар ўртасидаги «Тўмарис» фестивали иштирокчилари ҳали ҳам ўша кайфиятда, ўша сурурда юришганига кўп марта гувоҳ бўлганман. Шу ўринда, ҳаракатли ўйинларни янада ривожлантириш мақсадида мутасадди вазирлик ва идоралар ҳамда «Камолот» ЁИХ, «Соғлом авлод учун» халқро хайрия фонди ва Ўзбекистон Болалар спортини ривожлантириш жамғармаси ўзaro ҳамкорлик қилиб, мавжуд муаммоларни биргаликда ҳал этса, нур устига нур бўлур эди.

Халқ ҳаракатли ўйинларини кенг миқёсда ривожлантиришга оид фестивалларни сон ва сифат жиҳатдан оширишимиз лозим. Унда миллий спорт турлари ва ҳаракатли ўйинларимизни фестивал тарзида ўтказиш, қатнашувчиларнинг 5 ёшдан 75 ёшгача бўлишини таъминлаш, зарур.

Миллий ҳаракатли ўйинларимизнинг орасидан энг сараларини миллий спорт турига айлантириш вақти келди, назаримизда. Бунинг учун жойларда шариоит, имконият етарли. Масалан, «Бўрон», «Чиллак», «Чўпон», «Қубба-1», «Қубба-2» ва «Нишонга теп» каби ўйинларимизнинг мазмун, усул, қоидаларини такомиллаштириб, бугунги давр ўлчовларидан бир қур ўтказиб, миллий спорт турига айлантириш мумкин.

Мисол учун, «Бўрон» ўйинини ўйнаш учун кенгрок майдон, ичига қум ва қилиқ солинган тўп керак бўлади. Иккига бўлинган жамоа вакиллари тўп учун курашади ва қўлга қиритган, рақибга олдириб қўймай, бир-бирига отиб, маррага ташлашга интилади. Мана шундай ҳаракатли ўйинларимиз кўп. Уларга аниқ ва замонавий қоида ишлаб чиқилса, бас.

Сўзимиз якунида миллий ҳаракатли ўйинлар классификацияси ва систематикасини тартибга келтириб, ёш мезонлари бўйича энг оммабоп ҳаракатли ўйинлар дастурини тузиш лозимлигини эслатиб ўтмоқчимиз. Унда: мактабгача; бошланғич таълим (7—11 ёш); юқори синфлар (11—16 ёш); академик лицей ва коллежлар (16—19 ёш); олий таълим (19—25 ёш); шунингдек, 25—35 ёш; 35—45 ёш; 45—55 ёш; 55—65 ёш ва катталар; 65—75 ёш каби тоифалар учун алоҳида-алоҳида ҳаракатли ўйинлар ажратилиши зарур.

Т.УСМОНХҲҲАЕВ,
педагогика фанлари доктори, профессор,
I даражали
«Соғлом авлод учун»
ордени соҳибиги,
Н.ТАСТАНОВ,
ЎзДЖТИ «Миллий ва халқро кураш турлари назариси ва услубияти» кафедраси мудири

ИСТОМИННИНГ ТАРИХИЙ ГАЛАБАСИ

Теннис бўйича Австралиянинг Мельбурн шаҳрида ўтказилаётган нуфузли халқро мусобақада юртдошимиз, Ўзбекистоннинг 1-рақамли ракеткачиси Денис Истомин тарихий галабани қўлга қиритгани ҳақида «Championat.com»да хабар берилди.

У «Australian Open»нинг 2-даврасида АТР рейтингда 2-ўринда турган сербиялик Новак Джоковичга қарши қортга чиқиб, 7:6, 5:7, 2:6, 7:6, 6:4 ҳисобида зафар кўчди. Энг қизиғи, Н.Жокович «Australian Open»да 6 марта (2008, 2011—2013, 2015, 2016 йиллар) галаба қозонган. У 2014 йилдан бунён мазкур турнирда мағлубият нималигини билмай келаётган-ди.

— Ҳали ҳам Жоковични енгганимга ишоналмаяпман, — деди Денис ҳаяжонини яширолмай. — Беш сет давомида у билан ҳам жисмоний, ҳам руҳий жиҳатдан курашдим. Шукрки, бунинг урдасидан чиқдим. Келгуси баҳсга ўзини қай тарзда ростлайман? Аввал қайта куч тўплашим керак, ахир биз деярли 5 соат (4 соату 48 дақиқа) баҳслашдик. Бу юқори даражадаги матч учун жуда узок вақт ҳисобланади.

АТР рейтингининг 117-поғонасида турган 29 ёшли спортчимиз Д.Истомин галдаги бахсни испаниялик Пабло Каррено-Бустага қарши ўтказди. Манбада келтирилишича, бу йил нуфузли мусобақа 105-маротаба ўтказилмоқда.

Умумий ютук жамғармаси 37,5 миллион долларни ташкил этувчи ушбу турнир икки ҳафта давом этади.

ХИТОЙДА ТАРТИБ ЎЗГАРДИ

Футбол оламидаги трансферлари билан дунё эътиборини тортаётган Хитойда мамлакат ички чемпионатида жалб этиладиган легионерларга қатъий лимит қўйишга қарор қилинди, дея ёзилди «Wildeastfootball» порталида.

Унга кўра, клублар учрашуви бошлашдан олдин ўз таркибига кўпи билан уч нафар легионерни кириштириш ҳуқуқига эга. Бунга қадар хорижлик футболчилар сони 5 тагача бўлишига рўхсат берилганди. Шунингдек, янги низомга кўра, клубларнинг асосий таркибида икки нафар 23 ёшгача футболчи бўлиши шарт.

Илгари рўйхатга қиритилган 5 нафар легионердан бири осийлик бўлиши лозим эди. Айни пайтда Хитой клублари сафида аргентиналик Карлос Тевес, Эсекьель Лавесси, бразилилик Халк, Оскар, Рамирес ва бошқалар бор.

АДАШГАН ЗАРБА

Жаҳон боксчилар кенгаши(WBC)нинг иккинчи ўрта вазн тоифасидаги чемпионлик камари соҳибиги швециялик Баду Жек худди шу вазн тоифасида Халқро боксчилар федерацияси (IBF) чемпиони британиялик Жеймс Дигейлга қарши рингга чиқди.

«ТАСС»да ёзилишича, Нью-Йорк шаҳрида ташкилланган мазкур мушталашувда Б.Жек қутилмаганда ҳакамга мушт туширди. Жанг рефериси Артур Мерканте ринг бурчагида мушталашётган боксчиларни раунд тугагани боис ажратилган борганда, Жек чап қўли билан рақибга зарба йўллаётганди. Жеймс бу зарбага чап берди, аммо судья...

Шунга қарамай, Жек йиқилаётган ҳакамни зудлик билан ушлаб қолиб, кечирим сўради. Жангда дуранг қайд этилди ва камарлар ўз соҳибларида қолди.

АФРИКА ЧЕМПИОНАТИ ҚИЗИМОҚДА

Футбол бўйича Африка миллатлар кубоги учун Габоннинг пойтахт Либревил ҳамда Франсвил, Оем ва Порт-Жантиль шаҳарларида ўтказилаётган мусобақа тобора ўзининг қизгин палласига кирмоқда, дея хабар берди «ТАСС».

Айни дамда қитъанинг энг сара 16 жамоаси 4 гуруҳга бўлиниб, голиблик учун куч синаямоқда: «А» гуруҳи — Габон, Буркина-Фасо, Камерун ва Гвинея-Бисау, «В» гуруҳи — Жазоир, Тунис, Сенегал ва Зимбабве, «С» гуруҳи — Кот-д'Ивуар, Конго, Марокаш ва Того, «Д» гуруҳи — Гана, Мали, Миср ва Уганда терма жамоалари.

Турнирнинг гуруҳ босқичи 14—25, чорак финал баҳслари 28-29 январда ўтказилса, 1—2 февралда ярим финал, 4 февралда 3-ўрин учун учрашувлар ўтказилади. Финал баҳси эса 5 февралда Либревилдаги 40 минг томошабинга мўлжалланган «Амити» стадионида бўлиб ўтади. Голиб шу йили Россияда ўтадиган Конфедерациялар кубогида қатнашади.

Н.ЭРМАТОВА тайёрлади.

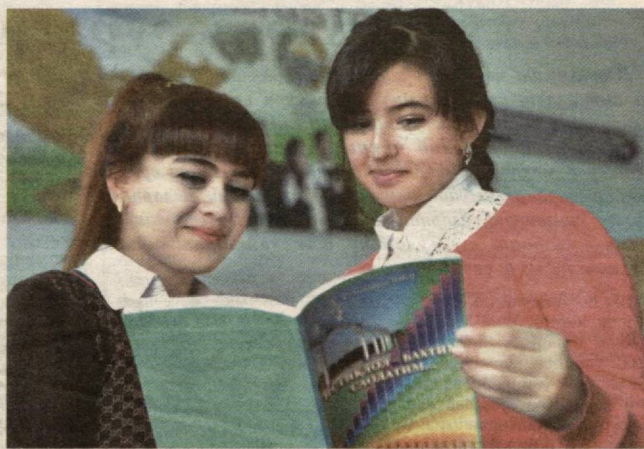
Маънавий юксалиш маскани

Бухоро вилояти Когон туманидаги маънавий хизмат касб-хунар коллежиди 536 нафар ўқувчи замонавий шароитларда таълим-тарбия олмақда.

Коллежнинг аxbорот-ресурс маркази 3 минг 940 дан зиёд китоб фондига эга. Унда бадий, илмий ва касба оид адабиётлар, дарслик ва турли лугатлар жамланган. Ўқувчилар замонавий аxbорот-коммуникация технологиялари ёрдамида адабиётларнинг электрон шаклидан кенг фойдаланмоқда. Марказда ёшларнинг маънавиятини янада юксалтириш мақсадида турли тadbирлар, шоир ва ёзувчилар билан ижодий учрашувлар мунтазам ўтказилади.

ЎЗА фотомухбири
Тоҳир ИСТАТОВ олган суратлар.

Болаларнинг севимли тўғараклари

Берилиб расм чизаётган қизалоқ манзарани қайси ранглар билан бўйш ҳақида бош қотирди. Устозидан керакли тавсияларни олгач, яна завқ билан ишга киришди. Дугоналари эса ранг-баранг илрдан ука-сингиллари учун бежирим ўйинчоқлар ясаш билан банд. Нариги хонада бир гуруҳ ўқувчиларнинг инглиз тилида суҳбатлашаётгани қулоққа чалинади...

Олмазор тумани "Баркамол авлод" болалар ижодиёт марказидаги тўғаракларда ҳар куни шундай лавҳаларга гувоҳ бўлиш мумкин. Айни пайтда марказда 640 нафар ўғил-қиз ўзлари қизиққан тўғаракка аъзо. "Ракс", "Ёғоч ўймакорлиги", "Ёш доирачилар", "Карвинг", "Моҳир кўллар", "Тўқиш", "Нотиклик санъати", "Компьютер графикаси ва дизайн", "Инглиз тили" каби тўғаракларда ўқувчилар билим ва касб-хунар сирларини кўнгил билан ўрганмоқда. Болаларнинг пухта билим олиши ва ҳунар ўрганиши учун тўғарак хоналари зарур жиҳозлар билан таъминланган. Аxbорот-ресурс марказидаги қўлланма ва адабиётлар эса уларнинг янада пухта билим эгаллаши учун хизмат қилапти.

Марказимизда ўқувчиларнинг билим ва кўникмаларини мустаҳкамлаш мақсадида турли тadbир ва кўрик-танловлар ўтказиш анианага айланган, — дейди марказ раҳбари Зумрад Ҳақимова. — Бу каби тadbирларга барча тўғарак аъзоларини қамраб олишга эътибор қаратамиз. Марказимизда чет тилларни ўргатишга ихтисослашган тўғараклар ҳам бор.

Марказ томонидан тумандаги бир қатор мактабларда ҳамкорлик шартномаси асосида тўғараклар фаолияти йўлга қўйилгани ўқувчилар учун аини муддао бўлмоқда.

Бурҳон РИЗОКУЛОВ олган суратлар.

Ma'rifat

ТА'СИС
ЕТУВЧИЛАР:

Ўзбекистон Халқ та'лими вазирлиги,
Ўзбекистон Олий ва о'рта махsus
та'лим вазирлиги, Ўзбекистон
Та'лим, фан ва маданият
xodimlari kasaba uyushmasi
Respublika kengashi.

Бoш муҳаррир Абдусамат РАҲИМОВ

Gazeta Ўзбекистон Matbuot va axborot agentligida
2006-yil 22-dekabrda 0067-raqam bilan ro'yxatga
olingan. Indeks: 149, 150. Г-115. Tiraj 58239.
Hajmi 4 bosma taboq. Ofset usulida bosilgan,
qog'oz bichimi A-3. Bahosi sotuvda erkin narxda.

ТЕЛЕФОНЛАР:

qabulxona — 233-50-55;
kotiбиyаt — 233-99-15;
reklama va marketing bo'limi —
233-42-92(faks), 236-54-17.

«Ma'rifat» dan
materiallarni ko'chirib
bosish tahririyat
ruxsati bilan amalga
oshirilishi shart.

Tahririyatga kelgan
qo'lyozmalar taqriz
qilinmaydi va muallifga
qaytarilmaydi.

«Sharq» nashriyot-matbaa aksiyadorlik kompaniyasi bosmaxonasi.
Korxona manzili: Buyuk Turon ko'chasi, 41-uy.

ЎЗА yakuni — 00.30 Topshirildi — 01.25

MANZILIMIZ:

100083, Toshkent shahri,
Matbuotchilar ko'chasi, 32-uy.
Web-site: www.marifat.uz

Dizaynerlar:

Malohat TOSHOVA, Faxriddin RAHIMOV.
Navbatchi muharrir:
Hasan MO'MINOV.
Navbatchi:
Bobomurod XUDOYBERDIYEV.

1 2 3 5 6